

Ižanga

Mokymo vadovas, sukurtas vykdant projektą „Homo Traffickens“, organizuotą Europos Komisijos Bendrųjų reikalų direktorato Prevencijos ir Kovos su smurtu programos lėšomis.

Pagrindinė „Homo Traffickens“ projekto idėja kilo išaiškėjus, kad šiuolaikiniame pasaulyje egzistuoja skaudi problema - priverstinis darbas. Atsirado naujos priverstinio darbo bei vergijos formos. Priverstinis darbas šiandien palietė didžiulį skaičių darbininkų migrantų, kurie išvežami iš savo kilmės šalies. Ši problema yra visuose kontinentuose, beveik visose šalyse bei kiekvienoje ekonomikos srityje.

Projektą koordinuoja Graikijos vietinės valdžios tinklas, skirtas socialiniam, kultūriniam, turistiniam, aplinkos ir žemės ūkio vystymui – EFXINI POLI.

Projekto partneriai:

- Moterų reikalų tyrimo centras – Graikija
- Lygybės institutas (IN.IS) - Graikija
- GOCMEN KADINLAR BIRLIGI e.V (Moterų migracijos asociacija e.V.) - Vokietija
- MOTERU INFORMACIJOS CENTRAS - Lietuva
- DAY MER / Turkų ir Kurdų bendruomenės centras – Didžioji Britanija

Asocijuoti nariai:

- Moterų kultūros ir solidarumo organizacija Bukoje (BUCA EVKA I KADIN KULTUR VE DAYANISMA EVI DERNEGI -BEKEV) - Turkija
- SHOQATA E GRAVE VLONJATE (Vlores moterų unija) – Albanija.

Prekyba žmonėmis yra nelegali prekyba žmonėmis, siekiant komercinio seksualinio išnaudojimo ar priverstinio darbo, kurie yra modernaus pasaulio vergystės formos.

Prekyba žmonėmis pelninga industrija. Tai greičiausiai auganti kriminalinė pramonė pasaulyje. Žvelgiant į tai globaliai, ji susijusi su ginklų prekyba - antra pagal dydį kriminaline veikla, ir po jos einančiu narkotikų verslu. Prekyba žmonėmis dažniausiai paliečia moteris ir vaikus.

Metinis prekybos žmonėmis pelnas yra tarp 5 ir 9 milijardų Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) dolerių. Europos šalių taryba – „Prekyba žmonėmis pasiekė epidemijos proporcijas per paskutinius dešimt metų, sudarydama pasaulinę metinę 42,5 milijardų JAV dolerių rinką“. Jungtinės tautos vertina, jog visame pasaulyje yra parduodama apie 2,5 milijonų žmonių.

Prekyba žmonėmis skiriasi nuo žmonių kontrabandos. Pastaroji reiškia, jog žmonės savo valia prašo ar samdo asmenį, kontrabandininką, kad jis slapta pervežtų juos į kitą vietą. Paprastai tai yra žmonių transportavimas iš vienos šalies į kitą, kur legalus patekimas į šalį būtų neįmanomas kertant tarptautinę šalies sieną. Patekus į šalį, pasiekus galutinį tikslą, žmonės dažniausiai patys toliau tvarkosi savo gyvenimą.

Prekyba žmonėmis nebūtinai turi būti susijusi su žmonių transportavimu. Siekiant suprasti esmę, dažniausiai nesusipratimai kyla dėl paties termino. Angliškas terminas „trafficking“ savyje turi žodį „traffic“, kuris dažnai reiškia transportavimą ar keliones. Vis dėl to, nors žodžiai skamba panašiai, jie reiškia skirtingus dalykus. Prekyba žmonėmis nebūtinai yra susijusi su fiziniu asmens judėjimu (bet turi apimti žmogaus išnaudojimą darbui ar komerciniams seksualiniams tikslams). Be to, prekybos žmonėmis aukos neturi teisės išeiti, kol neatvyksta į galutinio tikslo vietą. Jos yra laikomos prieš savo valią, darant spaudimą, verčiant dirbti ar teikiant paslaugas prekyautojui žmonėmis ar kitiems. Darbas ar paslaugos

gali būti nuo priverstinio darbo iki išnaudojimo komercinio sekso tikslais. Tokie veiksmai gali būti apibrėžti kaip darbo sutartis su mažu atlyginimu, be jokio atlygio ar su sąlygomis, kurios suteikia galimybes išnaudojimui. Kartais toks susitarimas gali būti apibūdintas kaip vergija dėl skolų, kai aukai neleidžiama, ar ji negali padengti skolos.

PREKYBOS ŽMONĖMIS TENDENCIJOS

- Auganti apimtis ir reikšmė;
- Naudos išteklių ir tikslinės vietos;
- Įvairūs rafinuoti mechanizmai;
- Įvairūs tikslai;
- Pokyčiai parduodamų žmonių istorijose;
- Išsiplėtę ryšiai tarp prekybos žmonėmis tinklų
- bei nusikalstamo pasaulio ir verslo;
- Stiprūs ryšiai tarp prekybos žmonėmis tinklo ir politinių tinklų;
- Didėjantis pelnas su maža rizika ar jokios rizikos;
- Šiurkštūs žmogaus teisių pažeidimai, siekiant sukaupti kapitalą.

Šio Mokymo Vadovo tikslas - suteikti naudotojui žinių bei suvokimą apie tai, kas yra prekyba žmonėmis.

Jis yra skirtas vyriausybėms, darbuotojų organizacijoms, darbdavių organizacijoms, nevyriausybinėms bei tarptautinėms organizacijoms.

Mokymo vadovo tikslinės grupės yra : **vyriausybės, darbuotojų ir darbdavių grupės, bei nevyriausybinės organizacijos ir tarptautinės agentūros.**

Mokymo vadovas struktūrizuotas pereinant nuo suvokimo prie veiksmo ir yra sudarytas iš aštuonių skyrių, kuriuose išaiškinti prekybos žmonėmis apibrėžimai ir požūriai, išryškintos pagrindinės sąvokos, suteikiančios aiškumą ir bendrą suvokimą veikloms, susijusioms su prekyba žmonėmis: prekybos žmonėmis prevencija; “proceso esmė”, kuri paaiškina, jog svarbu ne tik ką darai, bet ir kaip tai darai. Kalbama apie gynimą ir mobilizaciją, darbą su žiniasklaida, ryšių užmezgimą, mokymąsi ir dalinimąsi patirtimi.

Taip pat įtraukiami ir pratimai, susiję su įvairiais segmentais/skyriais.

Šis mokymo vadovas gali būti naudojamas mokymuose kaip savarankiškas šaltinis tiems, kas nori patobulinti savo žinias ir įgūdžius, siekiant stabdyti prekybą žmonėmis.

Mokymo Vadove yra naudojama šių knygų adaptuota informacija:

Mokymo vadovas, kovojant su vaikų prekyba, jų išnaudojimu darbo, seksualiniams ir kitiems tikslams/Tarptautinė Darbo organizacija, Tarptautinė vaikų darbo programa , - Ženeva; ILO, 2009 - 4v.

(Training manual to fight trafficking in children for labour, sexual and other forms of exploitation / International Labour Office, International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC). - Geneva: ILO, 2009 - 4 v.)

1. ISBN: 9789221220718 (1 leidimas), 9789221220725 (1 internetinis leidimas, PDF);
2. ISBN: 9789221220732 (2 leidimas 9789221220749 (2 internetinis leidimas, PDF);
3. ISBN: 9789221220756 (3 leidimas); 9789221220763 (3 internetinis leidimas, PDF);
4. ISBN: 9789221220770 (Pratybų leidimas); 9789221220787 (Pratybų leidimas, internetinis PDF);
5. ISBN: 9789221220794 (pagalbinis gidas, internetinis PDF);

MOKYMO VADOVAS

Prekyba žmonėmis ir priverstinio darbo aukos

1. Apibrėžimai

**Sąvokos, susijusios su prekyba žmonėmis ir priverstiniu darbu
Pratimai**

2. Kaip veikia prekyba žmonėmis?

**Prekyba žmonėmis prasideda nuo verbavimo ir tam tikrų veiksmų
Pratimai**

3. Dalyviai

**Prekiautojai žmonėmis ir tarpininkai
Kaip prekiautojai žmonėmis organizuojasi
Pratimai**

4. Koordinuotų veiksmų planavimas

**Koordinavimas, sprendžiant prekybos žmonėmis problemą
Nacionalinės komandos formavimas
Pratimai**

5. Prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencija

**Teisinės bazės stiprinimas
Pratimai**

6. Susiejimas

**Nacionalinio veiksmų plano kūrimas
Pratimai**

7. Mobilizacija; žiniasklaidos, socialinio dialogo stimuliavimas, žmonių pritraukimas

**Žiniasklaida – svarbus partneris
Ryšių užmezgimas
Pratimai**

8. Mokymasis ir dalijimasis patirtimi

**Gerosios patirties ir silpnųjų vietų identifikavimas
Įgytos patirties/pamokų dokumentacija
Gerosios praktikos įgyvendinimas didesniu mastu
Pratimai**

Mokymo vadovas

Šaltiniai:

1. **PROTOCOL TO PREVENT, SUPPRESS AND PUNISH TRAFFICKING IN PERSONS, ESPECIALLY WOMEN AND CHILDREN, SUPPLEMENTING THE UNITED NATIONS CONVENTION AGAINST TRANSNATIONAL ORGANIZED CRIME, UNITED NATIONS 2000**
2. **COUNCIL FRAMEWORK DECISION of 19 July 2002 on combating trafficking in human beings**
3. **COUNCIL DIRECTIVE 2004/81/EC of 29 April 2004 on the residence permit issued to third-country nationals who are victims of trafficking in human beings or who have been the subject of an action to facilitate illegal immigration, who cooperate with the competent authorities**
4. **COUNCIL EU plan on best practices, standards and procedures for combating and preventing trafficking in human beings (2005/C 311/01)**
5. **Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL**
6. **on preventing and combating trafficking in human beings, and protecting victims, repealing Framework Decision 2002/629/JHA**
7. **Experts Group on TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS. Secretariat: EC**
8. **Opinion No. 3/2009 of the Group of Experts on TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS set up by the European Commission On the Anti Trafficking Day 16 June 2009**
9. **GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 217 A (III) of 10 December 1948**
10. **UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY 24 August 2000 Trafficking in women and girls**
11. **IMPLEMENTATION OF GENERAL ASSEMBLY RESOLUTION 60/251 of 15 march 2006 entitled "Human Rights Council" Report of the Special Rapporteur on the human rights aspects of the victims of trafficking in persons, especially women and children, Sigma Huda**
12. **Fact Sheet No.14, Contemporary Forms of Slavery Trafficking In Human Beings in South Eastern Europe UNICEF, UNHCR, OSCE**
13. **United Nations, Office on Drugs and Crime (UNODC), TRAFFICKING IN PERSONS: GLOBAL PATTERNS**
14. **UN Office on Drugs and Crime, TOOLKIT TO COMBAT TRAFFICKING IN PERSON**
15. **Forced Labour and Human Trafficking CASEBOOK OF COURT DECISIONS, ILO, 2009**
16. **STOPPING FORCED LABOUR, International Labour Conference 89th Session 2001**
17. **INTERNATIONAL LABOUR CONFERENCE, 92nd Session, 2004 Report VI**
18. **Towards a fair deal for migrant workers in the global economy**
19. **UN PROTOCOL TO PREVENT, SUPPRESS AND PUNISH TRAFFICKING IN PERSONS, Especially Women and Children (2000)**
20. **ILO FORCED LABOUR CONVENTION, 1930 (No.29)**
21. **UN CONVENTION ON THE RIGHTS OF ALL MIGRANT WORKERS AND THEIR FAMILIES (1990)**
22. **OHCHR: RECOMMENDED PRINCIPLES AND GUIDELINES ON HUMAN RIGHTS AND HUMAN TRAFFICKING, Geneva, 2002**
23. **ILO: ILO MULTILATERAL FRAMEWORK ON LABOUR MIGRATION – Non-binding principles and guidelines for a rights-based approach to labour migration , Geneva, 2005**
24. **ILO: LEGAL ASPECTS OF TRAFFICKING FOR FORCED LABOUR PURPOSES IN EUROPE, Geneva, 2006**

Prekyba žmonėmis ir priverstinio darbo aukos

1. Apibrėžimai

Sąvokos, susijusios su prekyba žmonėmis ir priverstiniu darbu

Prekyba žmonėmis

Tarptautinė bendruomenė, Prekybos žmonėmis protokole (Jungtinės Tautos, 2000) apibrėžė prekybos žmonėmis sąvoką. Trečiame Prekybos žmonėmis protokolo straipsnyje, pastraipoje (a) ši sąvoką aiškinama taip:

„Prekyba žmonėmis“ reiškia asmens verbavimą, transportavimą, perkėlimą, slėpimą, naudojant grasinimus, jėgą ar kitus prievartos, pagrobimo, apgavystės ar sukčiavimo būdus, naudojantis pažeidžiamumu, duodant ar gaunant pinigus ar gaunant naudą, norint įgauti kito asmens kontrolę, siekiant jį išnaudoti. Išnaudojimas apima išnaudojimą prostitucijai ar kitoms seksualinėms veikloms, priverstiniam darbui ar paslaugoms, vergystei ar panašioms veikloms, nelaisvei ar organų pašalinimui.

Protokolas (Jungtinės Tautos, 2000) neapibrėžia išnaudojimo, bet pateikia išnaudojimo būdų sąrašą. Seksualinis išnaudojimas nėra aprašytas Protokole ar kokiam nors kitame tarptautinės teisės dokumente. Kitos išnaudojimo formos, paminėtos apibrėžime, turi tam tikrus apibrėžimus tarptautinės teisės dokumentuose.

Minėdamas priverstinio darbo, nelaisvės, vergovės ir panašių veikų sąvokas, Prekybos žmonėmis protokolas vengia tendencijos apriboti prekybos žmonėmis sąvoką vien tik atvejais, kurie apima seksualines paslaugas. Jame pripažįstamos visos prekybos žmonėmis formos, apimančios įvairius priverstinio darbo būdus ir net priverstinę organų donorystę, taip pat teigiama, jog visi asmenys yra potencialios prekybos žmonėmis aukos, ypatingai moterys ir vaikai, kurie yra pažeidžiamiausios aukų grupės.

Trumpai tariant, plačiai priimta manyti, jog prekyba žmonėmis yra:

Žmogaus verbavimas...

Transportavimas...

Perkėlimas...

Slėpimas... ar

Kitoks laisvės apribojimas...

siekiant jo išnaudojimo.

Prekyba žmonėmis

Daug žmonių laikinai ar nuolat legaliai keliauja darbo tikslais. Jei žmonės negali judėti legaliai ieškodami darbo – pavyzdžiui jei valstybė nepriima darbuotojų iš kitų šalių, ar jei jie neatitinka šalies keliamų reikalavimų, arba tiesiog jei žmonės nežino kaip pasinaudoti legaliais migracijos būdais – jie pradeda naudotis nelegaliais keliais. Pavyzdžiui, į šalį patenkama su padirbtais dokumentais arba su turistine viza ir neišvykstama iš jos vizai pasibaigus.

Kartais žmonės patenka į šalį pasinaudodami keliais, kuriuose nėra oficialių sienos kirtimo punktų, todėl jie patenka be jokių įvažiavimo dokumentų, taip tapdami „nedokumentuotais“. Legalūs migracijos keliai gali būti negalimi vaikams, todėl kad jie per maži migracijai ir/ar nėra lydimi šeimos narių (Europoje toks reiškinys vadinamas „nelydimas mažametis“). Visa tai sąlygoja nereguliarią migraciją.

Jei galimi migrantai sumoka kažkam, kas įveža juos į šalį slaptai – toks patekimas į šalį vadinamas kontrabanda. Pavyzdžiui, žmonės gali sumokėti valties savininkui, kad jis nuplukdytų juos į kitą šalį jūra, arba jie gali kreiptis į žmogų ar agentūrą, kurios transportas kerta šalių sienas, pervežant įvairias prekes ar keleivius. Žmonių kontrabanda yra nelegali, ir tai žino tiek kontrabandininkai, tiek žmonės, kurie laužo įstatymą mokėdami už tai, kad juos pervežtų.

Prekyba žmonėmis kaip nusikalstama veikla ir nacionalinio saugumo klausimas

Tarptautinėje teisėje ir daugelio šalių nacionalinėje teisėje prekyba žmonėmis yra kriminalinis nusikaltimas. Jis žlugdo šeimas, bendruomenes, uždirba pelną nusikaltėliams ir nusikaltėlių grupuotėms.

Kadangi prekyba žmonėmis susijusi su žmonių išnaudojimu, tokie veiksmai taip pat kenkia finansinėms struktūroms bei nacionalinei ekonomikai, nes prekės ir paslaugos, sukurtos prekybos žmonėmis veikla dažniausiai atliekamos organizacijų, kurios veikia nereguliuojamoje rinkoje (šešėlinėje rinkoje). Ji destabilizuoja normalios darbo rinkos veiklą, mažindama darbo jėgos kainas, atlyginimus ir skatindama korupciją bei neteisėtus veiklus.

Prekyba žmonėmis susijusi ir su šalių saugumu, nes kalbama apie nacionalinių sienų kirtimą. Daugelis prekyautojų žmonėmis taip pat užsiima ir kitokios rūšies kontrabanda – cigarečių, vogtų automobilių ar „nešvarių“ pinigų, todėl viso pasaulio vyriausybės labai susirūpinusios dėl prekyautojų žmonėmis veiksmų.

Tam tikrose pasaulio dalyse egzistuoja užmaskuotas ryšys tarp prekyautojų žmonėmis ir narkotikų. Žmonės išnaudojami kaip narkotikų gabentojai ar perpardavinėtojai, dažnai jiems „mokama“ narkotikais, kad taptų priklausomi ir įpainioti į spąstus. Tokie žmonės tampa potencialiomis smurto ar net žmogžudystės aukomis.

Nors žmonių ir narkotikų pardavinėjimas yra neteisėtas, žmonės, kurie yra sugaunami tą darantys, dažnai nėra vertinami kaip rimti nusikaltėliai, nors tokie iš tikrųjų yra. Be abejo, jiems reikia ir specializuotos pagalbos.

Priverstinis darbas

Priverstinis darbas, turi būti apibūdinamas tam tikrais terminais. Populiarioji žiniasklaida jį gali vadinti „moderniąja vergija“, keldama asociacijas su darbo sąlygų pažeidimu ar labai mažu darbo užmokesčiu. Vyko ilgos politinės diskusijos, vertinant ekonominius ir ekstra-ekonominius priverstinio darbo aspektus.

Priverstinis darbas yra tiek teisinis terminas, tiek ir ekonomikos fenomenas. Neįmanoma „gerbti, skatinti, realizuoti“ visų priverstinio darbo formų panaikinimo, kol neaišku ką ši frazė reiškia. Pilnas apibrėžimas apima tam tikras išlygas, bet pagrindinė idėja yra aiški. Ji buvo nustatyta pirmoje Tarptautinės darbo organizacijos Priverstinio darbo konvencijoje, 1930 (nr.29) (Straipsnis 2(1)): „**Terminas „priverstinis ar privalomas darbas“ reiškia darbą ar paslaugas, kurie yra atliekami kaip bausmė ir kurį asmuo atlieka ne savo valia**“. „Bausmė“ taip pat gali reikšti ir teisių praradimą.

Besikeičiantis priverstinio darbo kontekstas

Nors teisinis suvokimas išlieka pastovus, priverstinio ir privalomo darbo kontekstas nuolat keičiasi. Toliau pateikiama informacija iliustruoja, kaip naujos problemos skatina naujus sprendimų būdus bei tarptautinės bendruomenės rūpestį dėl priverstinio darbo skirtingais istoriniais periodais.

Pirmosios konvencijos dėl vergijos ir priverstinio darbo

Vergija ir vergų prekyba visame pasaulyje buvo paskelbti neteisėtais XIX a. pabaigoje. 1926m. buvo adaptuota Valstijų vergijos lygos konvencija ir Tarptautinė Darbo organizacijos Priverstinio darbo konvencija 1930m. (Nr.29). Tuo metu svarbiausias tikslas buvo išreikalauti, jog priverstinio ar privalomo darbo būtų atsakyta tarp vietinių gyventojų kolonializmo periodu. Didelėje pasaulio dalyje kolonijinės administracijos naudojo įvairius prievartos būdus versdamos žmones dirbti vystant komunikacijas ir bendrąją ekonominę infrastruktūrą, taip pat dirbti kasyklose, plantacijose ir kitur. Diskusijos tuo metu vyko dėl taikytinų garantijų ir priemonių, kurios užtikrintų priverstinio darbo panaikinimą.

Valstijų vergijos lygos konvencija uždraudė visus įmanomus vergų pardavinėjimo būdus, apimančius „visus veiksmus susijusius su asmens paėmimu į nelaisvę, pasisavinimu ar naudojimu, siekiant priversti jį vergauti“. Susitariančios šalys taip pat turėjo „imtis visų įmanomų priemonių, siekiant išvengti priverstinio ar privalomo darbo virtimo į vergiją“. Valstijų lyga reikalavo, jog Tarptautinė darbo organizacija imtųsi dvidešimt devintos konvencijos adaptavimo 1930m., kuri neseniai tapo vėl labai aktuali. Ši konvencija reikalavo, jog būtų kuo greičiau uždraustas visų formų priverstinio ar privalomo darbo naudojimas.

Antroji vergija ir priverstinio darbo Konvencijos

Antroji pagrindinė standartų nustatymo veikla vyko 1950-aisiais, kai kolonializmo laikai ėjo į pabaigą ir susirūpinimas dėl priverstinio darbo naudojimo politiniais tikslais augo. Tarpukario ir Antrojo Pasaulinio karo metu, pasaulis priverstinį darbą pamatė kaip plačiai naudojamą veiklą tiek kolonijose, tiek už jų ribų. Tokia patirtis atsispindi ir Filadelfijos deklaracijoje (1944m.) „visi žmonės ... turi teisę laisvai ir oriai siekti materialinės ir dvasinės gerovės bei ekonominio saugumo ir vienodų galimybių“. Universali Žmogaus Teisių deklaracija (1948m.) patvirtino principą, jog „niekas neturi būti laikomas vergijoje ar nelaisvėje“, kaip ir kiekvienas „turi laisvo darbo pasirinkimo teisę“. 1950 m., buvo sprendžiamos naujos rimtos problemos, dauguma jų politinės ir ideologinės prigimties, nes priverstinis darbas buvo darbo stovyklose, įkurtose dėl politinių priežasčių. Kadangi daugelis šalių Azijoje ir Lotynų Amerikoje ėmėsi žemės ūkio ir žemės nuomos reformų, atsirado galimybės rasti naujai darbo sistemai – „agrariniam feodalizmui“, kuris tuo metu buvo labai paplitęs besivystančiose šalyse. Šiame kontekste Jungtinės Tautos 1956 m. priėmė Pridėtinę Vergijos, vergų prekybos ir panašių į vergiją veiklų panaikinimo konvenciją, visus raginančią naikinti baudžiamą ir vergiją.

1957m., Tarptautinė Darbo organizacija priėmė Priverstinio darbo panaikinimo konvenciją (Nr.105). Ji ragino panaikinti priverstinį darbą, kaip sąlygą politinei prievartai, darbo disciplinai ar rasinei, socialinei, tautinei ar religinei diskriminacijai; kaip metodą, naudojamą ekonominio vystymo darbams; ir kaip bausmę už dalyvavimą streikuose.

Naujos problemos

1950-1970m. iškilo naujos problemos, susijusios su įdarbinimo laisve ir prievarta darbu. Šis metas taip pat buvo labai ryškus besivystančiose šalyse kaip socialinių reformų etapas, apimantis žemės ir nuomojamos nuosavybės reformas, dažnai susijusias su darbo teisėmis ir socialine nauda. Žemės ir nuomos reformos reikalavo didelių feodalinų nuosavybių skaidymo ir nuosavybės teisių perdavimo buvusiems nuomininkams ar fermų darbininkams. Tai palietė ir priverstinį darbą, kuris anksčiau buvo plačiai paplitęs tradicinėse žemės ūkio dvaruose Lotynų Amerikoje. Panašios reformos buvo vykdomos ir Azijoje, bet ne tokios sėkmingos darbo už skolas srityje. Visur pagrindinis tikslas buvo panaikinti vergiškas ir neapmokamas darbo sistemas, kurioms priešinosi ekonomikos modernėjimas ir humanitariniai pagrindai, siekdami pakeisti juos laisvo darbo užmokesčio sistema, norint didesnės socialinės lygybės ir gamybos efektyvumo.

To meto dvasia atsispindi apibrėžime – „produktyvus ir laisvai pasirenkamas įdarbinimas“, kuris buvo pagrindinis politinis siekis 1960-aisiais. Priverstinio darbo panaikinimo principas taip pat įtvirtinamas Tarptautiniame piliečių ir politinių teisių susitarime 1966m. Atsirado susirūpinimas dėl prievartos lygio, kuris galėtų būti taikomas įdarbinimo ir mokymo programose besivystančiose šalyse.

Rūpestis dėl lyčių aspekto ir vaikų darbo problemų

1980-1990 m. pradėjo augti susidomėjimas lyčių aspektu. Didesnis dėmesys buvo skiriamas būdams, kuriais moterys buvo priverčiamos dirbti, pradedant nuo namų tvarkytojų iki patekusiųjų į seksualinę prekybą. Lyčių analizė reikalavo ištirti situaciją, kokiame kontekste vyrai buvo įtraukiami priverstiniam darbui. Pasaulinis judėjimas prieš vaikų išnaudojimą darbui jau atskleidė keletą tokių pavyzdžių kaip vaikų išnaudojimą buitiniams darbams išsivysčiusiose šalyse ir darbą prie plytų degimo krosnių besivystančiose šalyse, kurie

sukrėtė žmonės. Ne atsitiktinumas, jog Vaikų sunkiausių darbo formų konvencijoje 1999m. (nr.182) išvardintos „visos vergystės ir panašios į vergystę veiklos, tokios kaip prekyba vaikais, darbas už skolas ir priverstinis darbas, apimantis ir priverstinį vaikų verbavimą karinių konfliktų metu“ yra draudžiami šios konvencijos. Ši priemonė padeda atskleisti naujus būdus, kuriais vaikai įtraukiami į priverstinį darbą, taip pat ir tradicines išnaudojimo formas tokias kaip jau neteisėta pripažinta „trokosi“ veikla.

Valstybiniai ir nevalstybiniai dalyviai

Grindžiant priverstinį darbą prievarta, jo panaikinimo principas taikomas nepaisant ar nusikaltėlis yra oficialus valstybės atstovas ar tiesiog individas. Dvi priverstinio darbo konvencijos, patvirtintos Tarptautinės Darbo organizacijos buvo pritaikytos globaliame kontekste, kur valstybės buvo laikomos svarbiomis priverstinio darbo naikinimo dalyvėmis. Prievartinio darbo veiklos pastebimos ir versluose, nebaudžiant valstybės ir teisinės sistemos atstovų. Laikoma, jog valstybė yra atsakinga už tai, jog prievartinis darbas nėra baudžiamas. Naudojant vietinę, nacionalinę teisę, prokurorai ir teismai užima svarbią rolę baudžiant asmenis, kurie užsiima prievartiniu darbu ir kompensuojant aukoms patirtas skriaudas. Šiuolaikinis vystimasis tarptautinėje teisėje suteikia paramą tokiems veiksams. Kitas svarbi šiandienos plėtotė yra mažiau teikianti vilčių: didelis parduodamų žmonių skaičius tarp šalių, kontinentų bei jų vertimas dirbti net prostitucijos veiklose. Tai dažniausiai darbas už skolas, kur asmenys, ar net jų šeimos turi atidirbti už jų pergabenimą, nelegalų transportavimą ir imigraciją. Nors prekybos žmonėmis problema nėra nauja, bet jos mastas tampa nauja problema.

Pavojai kaimo gyventojams ir vietiniams darbininkams

Panašios prievartos rūšys naudojamos ir kitose veiklose, dažnai kaimiškose vietovėse. Gaunant paskolas ir jas atidurbant atsiranda įvairiausių apribojimų darbininkams norint išeiti iš darbo. Tokie veiksmai nėra naujiena. Paskolos, avansai mokami kaimiškų vietovių darbininkams užtikrina pigią darbo jėgą derliaus sezonui, kuri ilgą laiką buvo žemės ūkio sistemos dalis besivystančiose šalyse. Darbininko asmens dokumentų konfiskavimas, siekiant, kad jis nepabėgtų nuo sunkaus darbo buvo ilgai smerkiama priverstinio darbo praktika.

Keista, jog tokia veikla gali egzistuoti modernios ekonomikos sistemoje ir net tam tikrais atvejais turi galimybių plėtotis. Kai buvo suteikta teisė užsiimti žemės ūkio, miškininkystės ar kitomis ūkio vystymo veiklomis nutolusiose šalies kampeliuose, darbininkai buvo gabenami ten iš vargingesnių rajonų, dažniausiai viliojant juos pinigais. Tai buvo prilyginama darbui už skolą. Kai kurių šalių vyriausybės turėjo taikyti specialias programas, siekiant išgelbėti ir išlaisvinti tokių veiklų aukas nutolusiuose šalies kampeliuose. Visgi, nepaisant nacionalinės teisės egzistavimo baudžiant pažeidėjus, žinoma labai nedaug atvejų, jog pažeidėjas būtų nuteistas.

Pratimai

Pratimas:

Terminai susiję su prekyba žmonėmis

Peržiūrėkite terminus, kurie yra dažnai naudojami prekybos žmonėmis diskusijose. Pagalvokite ką jie reiškia, kaip jie yra naudojami, kodėl vienas daugiau/mažiau yra naudingesnis už kitą. Pagalvokite apie neatitikimus, susijusius su šių terminų naudojimu ar tai ką žmonės apie juos mano. Pasidalinkite savo mintimis su kitais.

Auka/ pavertimas auka	Migracija/migrantas	Vergovė	Rasizmas
Nusikaltėlis	Žmonių kontrabanda	Padorus darbas/ įdarbinimas	Diskriminacija
Išnaudotojas	Lytis	Lavinti/ mokyti	Atskirtis
Prekiautojas žmonėmis	Šeima/ išplėstinė šeima	Profesinis/įgūdžių lavinimas	Perkeltas asmuo/pabėgėlis
Prekyba žmonėmis	Priverstinis darbas	Skurdas	Nejgalumas

Pratimas:

Įstatymai, susiję su prekyba žmonėmis, jūsų šalyje

1. Paašškinkite skirtumus tarp jūsų šalies ir Europos, tarptautinės teisės įstatymų ir konvencijų, protokolų :
2. Parašykite kokiomis priemonėmis jūsų šalies vyriausybė kovoja su prekyba žmonėmis. Paašškinkite kokia tai atsakomybė. Jei yra koordinacinis tokios veiklos mechanizmas (tarpinstitucinė grupė ar pan.), paašškinkite kaip jis veikia.

----- ----- ----- -----

Pratimas:

Tarptautinių priemonių taikymas

Pasirinkite vieną iš minimų straipsnių iš tarptautinių priemonių ir paašškinkite:

1. Kodėl tai yra svarbi prekybos žmonėmis stabdymo priemonė;
2. Kaip ji yra taikoma jūsų šalyje (pateikti vieną pavyzdį).

Palermo Protokolas (Straipsnis Nr. 5):

“1. Visos valstybinės institucijos turi taikyti tokias teises ir kitas priemones, kurios yra būtinos, kai nusikaltėlis pažeidžia šio protokolo 3 dalyje [pvz. prekyba žmonėmis] išdėstytas elgesio normas, kai tai padaroma su intencija, specialiai.

“2. Visos valstybinės institucijos turi taikyti tokias teises ir kitas priemones, kai nusikaltėlis ... (b) dalyvaujantis kaip bendrininkas veikloje apibrėžtoje šio straipsnio 1 pastraipoje... ”.

----- ----- ----- -----
----

2. Kaip veikia prekyba žmonėmis

Prekyba žmonėmis prasideda nuo verbavimo ir apima tam tikrus veiksmus

Prekyba žmonėmis prasideda nuo verbavimo

Prekyba žmonėmis prasideda kai asmuo yra užverbuojamas. Tam tikrais atvejais asmenys į verbuotoją kreipiasi norėdami sužinoti, kaip susirasti darbą, tikintis palikti gyvenamą vietą, randant darbo kitur. Verbuotojas gali būti asmuo, kuris tiesiogiai įdarbins ar tarpininkas, prekybos žmonėmis grandinės dalis. Verbavimas vyksta įvairiais būdais.

šeima

Asmenys gali jausti spaudimą susirasti darbą iš šeimos narių ir tokiu būdu teikti jiems paramą. Kartais šeima ieško pagalbos pas tuos, kurie galėtų surasti darbo visai šeimai ar asmeniui, ar verbuotojas tiesiog kreipiasi į šeimą, siūlydamas darbą, kai žino, jog ji yra sunkioje situacijoje.

verbuotojai

Verbuotojų yra įvairių: tai gali būti net vyresnio amžiaus moteris kaime, kuri užsidirba iš pažeidžiamų žmonių verbavimo ir jų perdavimo kitiems, kurie juos išnaudos; taip pat tai gali būti ir asmuo, kuris išsilaisvino nuo prekybos žmonėmis ir žino, kad taip galima užsidirbti pinigų. Iš tikrųjų žmonės, kurie dalyvauja prekybos žmonėmis grandinėje yra tokioje pačioje pavojingoje situacijoje kaip ir aukos, nes gali taip pat būti įtraukti, siekiant gauti daugiau pinigų. Bet tai jų neatleidžia nuo prekybos žmonėmis atsakomybės. Kartais tai gali būti agentūra – veikianti nelegaliai, ar legaliai, su nelegaliai paslėptu uždarbiu – kuri reklamuoja darbo pasiūlymus ar darbo paiešką.

pasitikėjimas

Dažnai egzistuoja pasitikėjimo santykiai: žmonės verbuoja asmenys, kuriais jie ar visa bendruomenė pasitiki, ar ta pati etninė grupė, kuri žada padėti įsilieti į tą pačią etninę grupę kitoje šalyje. Didžiausioje rizikos grupėje yra merginos, kurios yra suviliojamos vyrų, pažadėjusių meilę, gerą darbą ar net santuoką.

pažadai

Kartais darbingo amžiaus žmogus apsisprendžia palikti namus ir išvykti siekdamas rasti geresnį gyvenimą, darbą ir kreipiasi į asmenį, kuris galis suorganizuoti transportą, pažada rasti darbą. Tokiu būdu asmuo gali būti suviliotas vizijos, kuri gali būti suformuota žiniasklaidos, kalbų su draugais ar kitų būdų, taip pat interneto. Net jei žmogus apsisprendžia išvažiuoti pats, jis nėra apsaugotas nuo patekimo į prekybos žmonėmis tinklą, ypač jei asmuo tampa išnaudojamas kitų žmonių bet kuriuo kelionės etapo metu.

užverbuota šeima

Labai jauni asmenys gali patekti į prekybos žmonėmis tinklą kartu su savo tėvais ar broliais/seserimis, kai visa šeima yra užverbuota į pažadėtų galimybių žemę, vietą. Kartais šeimos išardomos prieš atvykstant į galutinį tikslą – vyrai atskiriami nuo moterų ir vaikų ar vaikai atskiriami nuo tėvų. Ne retas atvejis, kai motina atsiskiriama nuo šeimos, kad būtų išnaudojama gatvėse. Prekiautojai žmonėmis moteris priverčia paklusti, nes jos tiki, kad vieną dieną šeima vėl galės būti kartu.

pagrobimas

Yra atvejų, kai žmonės būna pagrobiami ar apgavystė įtraukiami į prekybą žmonėmis, nors tai palyginus reti atvejai. Dažnai filmai ar televizijos laidos prekybą žmonėmis parodo labai dramatiškai, kai vaikai ir moterys pagrobiami, paslepiami laivuose ir surakinti kažkur plukdomi. Dažniausiai prekyba žmonėmis vyksta kur kas paprasčiau, nes dėl sutrikdyto

migracijos modelio, ypač darbo migracijoje, prekiautojai žmonėmis išnaudoja situaciją ir uždriba iš žmonių patiklumo, pažeidžiamumo ir vilčių.

Tačiau kartais pagrobimas ar įtraukimas į prekybą žmonėmis įvyksta apgaulės būdu. Būta daug pranešimų, kai ginkluotų vyrų verčiami žmonės buvo pagrobiami iš konfliktinių pasienio ruožų, paverčiant vaikus mažaisiais kariais ar duodant jiems kitų su karu susijusių užduočių.

Kartais vaikai turi stebėti kaip yra kankinami ar nužudomi jų šeimos nariai, taip įtikinant juos klausyti ir nespriešinti ginkluotiems vyrams.

Prekyba žmonėmis yra susijusi su judėjimu

Prekyba žmonėmis vykdoma pasitelkiant įvairias transporto priemones – traukinius, sunkvežimius, taksi automobilius, autobusus ar automobilius, ir net pėsčiomis.

Tose vietose kur valstybės sienos yra pakankamai laisvai kertamos, žmonės gali judėti pasienio teritorijoje keliais, kurie gerai žinomi vietiniams gyventojams. Tai gali būti labai paprasti sienos kirtimo būdai, bet taip pat gali būti ir pavojingi keliai per dykumas, kalnus ar upes. Oro keliai taip pat naudojami prekybai žmonėmis, bet jie nėra dažni.

Pervežami žmonės patiria daug pavojų. Dažnai naudojamas transportas yra neatitinkantis standartų (neregistruoti žvejų laivai ar nepritaikytos žmonių pervežimui transporto priemonės). Gresia pavojus ir bendrai žmonių gerovei, nes jie gali negauti nei vandens, nei maisto, gali susirgti.

Prekybos žmonėmis tikslas yra pelnas iš jų išnaudojimo

Žmonės išnaudojami iškart atvykus į tikslinę vietą. Išnaudojimo būdai gali būti įvairiausi, priklausomai nuo lyties, darbo pobūdžio ir įgūdžių, taip pat ir asmens pažeidžiamumo.

Prekyba žmonėmis ne visada baigiasi prostitucija

Prekybos žmonėmis aukos išnaudojamos įvairiose srityse: jos gali atsidurti žemės ūkio darbuose, plantacijose, kasyklose, įvairaus tipo gamyklose, pasilinksminimo vietose, tokiose kaip barai, klubai, taip pat gatvėse, prašydamos išmaldos. Kūdikiai, kartais taip pat tampa prekybos žmonėmis aukomis, jie parduodami įvaikinimui. Mažyliams kartais pasiseka rasti mylinčius namus. Nors dažniausiai jie yra auginami išnaudojimo tikslams, pavyzdžiui darbui šeimos ūkyje ar versle.

Įvairūs išnaudojimo būdai

Nors egzistuoja įvairūs išnaudojimo būdai, dažniausiai asmuo dirba sunkius, pavojingus darbus už mažą atlygį, su neatitinkamu poilsio režimu, be saugumo priemonių (tokių kaip sveikatos ar socialinė apsauga) ir dažnai su prievartos ar smurto elementais.

Nors į prekybą žmonėmis patenka tiek vyrai/berniukai, moterys/ mergaitės jų tipažai gali būti visiškai skirtingi, priklausomai nuo tikslinės vietos keliamų poreikių. Pavyzdžiui, tam tikruose regionuose berniukai/vyrai ir mergaitės/moterys yra paaimami iš kaimiškų vietovių į „didelius miestus“ kaip namų darbininkai. Visgi vyrai ir berniukai, kai tampa pilnamečiais, nedirba buitinių darbų ir yra perkelti į žemės ūkio, gamybos ar paslaugų sritis. Mergaitės ir moterys dažniausiai lieka darbui buityje ilgesniam laikui.

Visame pasaulyje moterys ir merginos yra pažeidžiamiausios prekyboje žmonėmis dėl išnaudojimo sekso pramonėje. Tai atsitinka dėl to, jog sekso pramonė uždriba didelius pelnus ir joje yra jaučiamas poreikis moterų/mergaičių, kurios yra „kitokios“, „egzotiškos“ sekso pramonės klientams ir viešnamiams ar suteneriams.

Prekybos žmonėmis aukos gali susidurti su žiauriu išnaudojimu

Sąlygos, kurios buvo jiems pažadėtos – atlygis, darbo valandos, darbo pobūdis ir galėjimas palikti darbą – dažniausiai nėra išpildomos.

Aukos gali būti laikomos prieš savo valią, viešnamio prižiūrėtoji ar suteneriui atėmus pasą. Aiškinama, jog į šalį jos pateko su padirbtais dokumentais ir pateks į bėdą su teisėsauga, jei mėgins pranešti apie išnaudojimą. Dažnai aukoms yra duodami narkotikai, kurie tampa priklausomybe, o jai patenkinti, turi atidirbti. Smurtas, taikomas ar tik grasinamas, yra kliūtis pabėgimui. Nors statistika dažniausiai atskleidžia tik mergaičių/moterų, patekusių į prostitucijos tinklus skaičius, bet berniukai/vyrai taip pat yra paveikti šios industrijos.

elgetavimas

Žmonės – dažniausiai labai jauni – taip pat įtraukiami į elgetavimą. Dažnai jie veikia grupėmis su vienu prižiūrėtoju, kuris kontroliuoja jų uždirbamus pinigus.

Žmonės su negalia gali būti taip pat išnaudojami elgetavimui, dar labiau suluošinant juos.

nusikalstamos veiklos

Prekybos žmonėmis aukos dažnai naudojamos nusikalstamoms veikloms, dažniausiai smulkioms, tokioms kaip kišenvagystės. Taip pat gali būti įtraukiamos ir į organizuotą nusikalstamumą, dažnai pažadant brangias dovanas, pinigus ar prabangų gyvenimą. Panašaus amžiaus, lyties asmenų spaudimas yra svarbus faktorius ypač vyrams, kurie skatina vienas kitą rizikuoti ir gyventi „įdomų“ gyvenimą. Žmonėms, kurie patenka į organizuotą nusikalstamumą, realybė atrodo visai kitaip: kad būtų lojalūs, jie patiria smurtą taip pat grasinimus tiek savo, tiek šeimos atžvilgiu.

narkotikų prekyba

Tam tikrose pasaulio dalyse egzistuoja užmaskuotas ryšys tarp prekybos žmonėmis ir narkotikų prekybos. Žmonės parduodami siekiant išnaudoti juos kaip narkotikų pervežėjus, platintojus. Dažnai narkotikai jiems duodami nemokamai, kad jie taptų nuo jų priklausomi ir taip įsipainiotų į narkotikų verslą. Be sveikatos ir socialinės rizikos, kurią patiria nuo narkotikų priklausantys žmonės, jie patiria didelį fizinio smurto pavojų tiek iš klientų, tiek iš išnaudotojų. Žmonės, įtraukti į narkotikų prekybą, sugauti teisėsaugos institucijų, dažnai vertinami labiau kaip nusikaltėliai nei aukos.

Trumpai tariant, prekiautojai žmonėmis ir išnaudotojai verčia asmenis dirbti, nes tai būdas gauti pelną, išnaudojant jų pažeidžiamumą, esant toli nuo namų ir šeimų.

Pratimai

Pratimas:

Savos patirties pristatymas

Parašykite trijų pastraipų apybraižą apie tipiską jūsų šaliai (ar šaliai kurioje jūs dirbate) prekybos žmonėmis atvejį. Aprašykite tris prekybos žmonėmis etapus: kaip užverbuojami žmonės, kaip, per ką, kur jie juda; prekybos žmonėmis išnaudojimo rezultatus.

Dėmesį skirkite:

- Žmonių tipažui, jei jis žinomas (lytis, amžius, etninė kilmė, išsilavinimo lygis, šeimos aplinkybės);
- Verbuotojo, prekiautojo žmonėmis, tarpininko tipažai (jei žinomi).
- Taip pat nurodykite (jei įmanoma) ar prekyba žmonėmis per laiko tarpą pasikeitė jūsų šalyje ir kas padarė įtaką pasikeitimams (ekonominiai faktoriai šalyje ir kaimyninėse valstybėse, pokyčiai migracijos įstatymuose ir taisyklėse, pasienio ir kiti faktoriai).

Pratimas:

Rizikos faktorių vertinimas atsižvelgiant į jūsų patirtį

Nuspręskite, kurie rizikos faktoriai yra pagrindiniai. Ar egzistuoja kiti rizikos faktoriai neišdėstyti sąraše? Įrašykite juos ir paaiškinkite kaip jie sukelia pavojų žmonėms.

Asmeniniai rizikos faktoriai <ul style="list-style-type: none"> ○ Lytis ○ Amžius ○ Etninė grupė ○ Neįgalumas ○ Išsilavinimas/įgūdžių lygis ○ Negatyvaus spaudimo buvimas	Bendruomenės rizikos faktoriai <ul style="list-style-type: none"> ○ Nedarbingumas ○ Smurtas bendruomenėje ○ Gyvenamoji vieta ○ Migracijos istorija
Šeimos rizikos faktoriai <ul style="list-style-type: none"> ○ Vienišos mamos/tėvo šeima ar pastovus vieno iš tėvų nebuvimas ○ Didelės šeimos ○ Nepakankamos įplaukos ○ Etninė grupė ○ Liga ar mirtis šeimoje ○ Smurtas šeimoje ○ Skolos ○ Diskriminacinės tradicinės ar kultūrinės veiklos ○ Tradicija migruoti	Tikslinės darbo vietos rizikos faktoriai <ul style="list-style-type: none"> ○ Neprižiūrimas darbuotojų samdymas ○ Darbo priežiūros trūkumas ○ Menka darbo apsauga ir ribota darbo teisė ○ Nereguliuojama šešėlinė ekonomika ○ Prekybos sąjungų trūkumas ○ Visuomenės tolerancija prostitucijai/elgetavimui
	Instituciniai rizikos faktoriai <ul style="list-style-type: none"> ○ Geografinė padėtis ○ Stichinės nelaimės ○ Taikos/konfliktinė padėtis ○ Ekonomika ○ Socialinių paslaugų tvarka ○ Diskriminacija ○ Teisinės sistemos galia ○ Korupcijos lygis

3. Įtraukti žmonės

Prekiautojai žmonėmis ir tarpininkai

Prekiautojai žmonėmis, tai savanaudiškų ketinimų turintys asmenys. Tai verbuotojai, tarpininkai, dokumentų tiekėjai, pervežėjai, korumpuoti valstybės tarnautojai, paslaugų teikėjai ir įdarbintojai. Dauguma šių žmonių dalyvauja tik viename iš viso prekybos žmonėmis procesų.

Prekybos žmonėmis tarpininkai, pavyzdžiui tie, kurie specializuojasi teikdami informaciją prekiautojams žmonėmis apie tai, kurie ir kada sienos praėjimai yra laisvi.

Kai kurie tarpininkai yra atsakingi už išaiškinimą ir papirkimą korumpuotų pasieniečių ar imigracijos tarnybos tarnautojų. Tikslinėje vietoje taip pat gali būti tarpininkų, kurių darbas yra prižiūrėti prekybos žmonėmis aukas.

Instituciniai dalyviai, tokie kaip korumpuoti policininkai, valstybės ar konsuliniai tarnautojai taip pat gali būti įtraukti į prekybą žmonėmis. Privataus sektoriaus organizacijos kaip ir valstybinės yra atsakingos, jog darbuotojai, tarnautojai neprisidėtų ir negautų pelno iš prekybos žmonėmis. Transporto sektorius gali būti kaip viena veiklos sričių pavyzdžių, kurioje visi turėtų būti budrūs, taip pat kaip ir agentūros, susijusios su darbo paieška, su turizmu susijusios pramonės atstovai (viešbučiai ir pasilinksminimo vietos). Visuose sektoriuose, savininkai, vadovai turi būti ypatingai budrūs galimam jų subrangovų įsitraukimui į žmonių prekybą ar žmonių išnaudojimą.

Kaip prekiautojai žmonėmis organizuojasi

Didelė dalis žinių apie tai kaip dirba prekiautojai žmonėmis yra surinkta pačių jėgos struktūrų jų tyrimų apie organizuotą nusikalstamumą bei kriminalinio pasaulio rinkų mechanizmus metu. Žmonių pardavinėjimo veiklos gali būti suskirstytos į tris skirtingus modelius:

„kolektyvinis“ modelis

Pirmasis modelis vadinamas „kolektyviniu“, nes organizuojamas kaip verslas ir dažniausiai apima organizuotas kriminalines grupes. Jo struktūra kaip didelio verslo su „bosu“ vadovybėje (kartais asmeniu, kartais šeima ar tvirta grupe) ir piramidės principo struktūra. Kiekvienas piramidės lygis klauso aukštesnės pakopos ir atsiskaito jai. Apačioje, aišku, „darbininkai“, užverbuotieji, transporto tiekėjai, dokumentų klastotojai ir t.t. – kurie net nežino kas yra piramidės viršuje-valdžioje, ir sugauti negali nuvesti pas „bosą“.

Dažniausiai „bosas“ ar „bosai“ taip pat dalyvauja ir prisideda prie prievartavimo, narkotikų gamybos ar prekybos, nelegalaus lošimo ir korupcijos veiklos.

Visa piramidė išsilaiko kartu tik grasinimų ir smurto pagalba, kad žemesnės pakopos liktų lojalios aukštesnėms.

„tinklo“ modelis

Šis modelis taip pat apima organizuotas kriminalines grupes, bet jos dirba laisviau, nevaržomos griežtos hierarchijos. Tai vadinamas „tinklo“ modelis, kur nėra vieno „boso“ viršuje, bet yra „specialistų“ tinklas, kur kiekvienas jų kontroliuoja savo specifinę sritį – pavyzdžiui verbavimo ir išnaudojimo „verslo“ dalis. Tokie specialistai susisiekiama tarpusavyje ir organizuoja bendrus veiksmus prekybai žmonėmis įvykdyti. Kartu jie gali dirbti tik vieną kartą arba daugiau. Šis modelis yra laikomas „saugiu“, nes jei vienos srities specialistas iškrenta iš grupės, gali būti paprasčiausiai pakeičiamas kitu specialistu.

Antrasis modelis yra mažiau panašus į „verslą“ ir remiasi mažomis gerai organizuotomis nusikaltėlių grupėmis, kurios specializuojasi aukų perkėlimu iš vienos šalies į kitą. Tam tikra prasme jie gali būti pavadinti „gidais nusikaltėliais“ ir jie dažniausiai dirba tam tikroje geografinėje vietovėje, kurią labai gerai žino. Tokios „paslaugos“ yra gyvybiškai svarbios žmonių pardavinėtojams, nors daugelis šalių koncentruojasi į tarpininkų veiksmus, siekdamas sustabdyti prekybą žmonėmis tarp šalių sienų.

„saviveiklos“ modelis

Šis modelis yra labiausiai paplitęs. Jis sukurtas iš „saviveiklininkų“, neprofesionalų, asmenų, kurie teikia tik vieną paslaugą: transportavimą, dokumentų padirbinėjimą, verbavimą ar priėmimo paslaugas. Tokie žmonės paslaugas teikia už pinigus ir gali daryti tai nuolat ar nereguliariai.

Kartais šeimos nariai ar draugai gali tapti tarpininkais, užsidirbantys pinigų atiduodami savo sūnėną ar dukterėčią į prekiautojų žmonėmis rankas.

Ar tarpininkai yra prekiautojai žmonėmis?

Daugelis žmonių pasakytų, kad taip, nes jie atlieka dalį prekiaavimo žmonėmis veiklos. Tačiau, kai tarpininkai yra sugaunami ir sulaikomi jie yra laikomi ne prekiautojais žmonėmis, bet atsižvelgiama į jų padaryto nusikaltimo specifiką, pavyzdžiui gundymas ar klastojimas, ar padėjimas kirsti sieną nelegaliai.

Pelno pasidalijimas

Kartais žmonių pardavinėtojai pelną gauna viename iš proceso etapų – pavyzdžiui suorganizuojant transportą aukoms. Kartais jie įvykdo visą procesą: gauna pinigus iš šaltinio (parduodavę padirbtus dokumentus, privertę šeimą sumokėti už „paslaugas“ ar tiesiog nustatę mokestį); kelionės metu (uždėję antkainį bilietui, paprašę mokesčio už tarnautojų papirkimą, už patį transportą); ir tikslo vietoje (sumokėję mažą atlyginimą ar visai jo nesumokėję, u- priežiūrą darbo vietoje, suteikę brangų apgyvendinimą, suteikę maistą ir transportą iš/į darbą).

Dažnai prekiautojų žmonėmis aukos sumoka už „visas paslaugas“, bet taip pat egzistuoja ir „didysis verslas“ šalia prekybos žmonėmis. 2002 metais buvo pranešta, jog organizuotos nusikaltėlių grupuotės samdo savo „infrastruktūrą“ prekiautojams žmonėmis. Tokios paslaugos ir struktūros dažniausiai yra teikiamos tam, kad būtų pervežti narkotikai ar kontrabanda pasitelkus prekybos žmonėmis aukas. Infrastruktūras sudaro transportavimas, korumpuoti tarnautojai, gyvenamos vietos ir personalas. 2002 metais buvo paskaičiuota, jog tokia veikla per metus nusikaltėlių bosams atneša 12 milijardų JAV dolerių pelno.

Prekybos žmonėmis sąnaudos žemos, nes jei prekiautojai sugaunami, jų vietoje atsiranda kiti.

Ten kur teisė ir teisinės jėgos yra silpnos, verslo apimtis lemia ir elgesys su aukomis. Šalyse, kur griežtos sąlygos aukoms, prekybos apimtys yra didesnės, spėjama dėl to, jog aukoms sunkiau pabėgti, pasipasakoti ir net išgyventi.

Komerčinė prekybos tikrovė yra svarbi, nes tai vienas iš būdų sužinoti kaip ją sustabdyti. Prekiautojams ir tarpininkams prekyba žmonėmis reikalinga tik dėl pinigų. Norint ją sustabdyti būtina užtikrinti, jog ji nebūtų pelninga, paverčiant ją sudėtingu procesu (pavyzdžiui, taikant tam tikrus įstatymus, kurie padidintų išlaidas), trukdant (pavyzdžiui, gera sienų apsauga) ir konfiskuojant pelną ir infrastruktūrą (pavyzdžiui, uždariant išnaudojimo vietas).

Korupcijos mažinimas taip pat didina prekiautojų žmonėmis išlaidas, nes mažėjant paperkamųjų skaičiui kyla jų kainos.

Tyrimai parodė, jog jei pradėtų praradinėti pinigus ar netektų pelno, prekiautojai žmonėmis gali pereiti į kitą nusikalstamos veiklos sritį, kuri duotų jiems pelno. Teisės sistemos, kurios veržliai siekia nubausti prekiautojus, naudojasi daugybe įstatymų, kad sumažintų prekiaavimo lygį. Patraukimas baudžiamajon atsakomybėn dėl pinigų plovimo, nelegalių pinigų pervedimų, migracijos pažeidimų, klastočių, net automobilių registravimo gali apsunkinti prekiautojų žmonėmis veiklą.

Kruopštus įsitraukusių į prekybą žmonėmis persekiojimas gali turėti finansinių pasekmių jiems patiems. Atsižvelgimas į aukos amžių ir didėjančias bausmes už vaikų pardavinėjimą tampa svarbiu politikos veiksniu prieš prekybą žmonėmis.

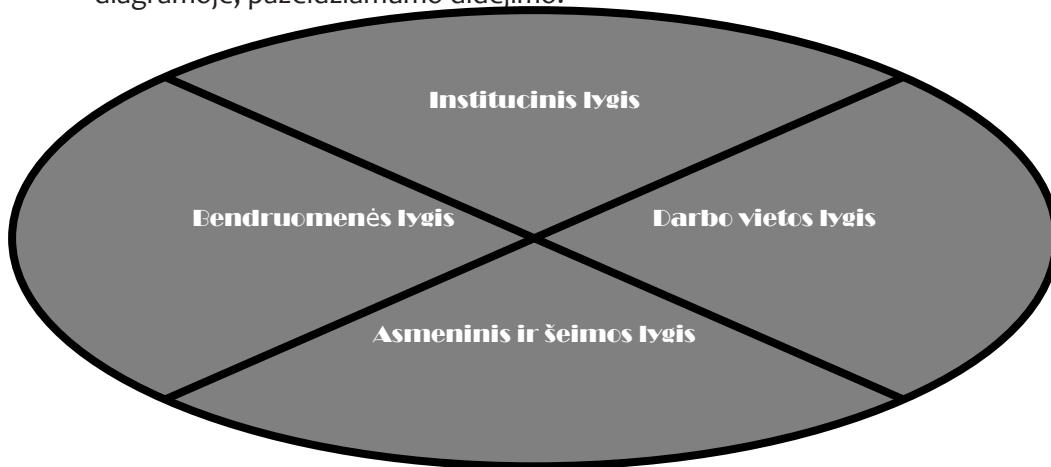
Pratimai

Pratimas:

Prekybos žmonėmis situacija jūsų šalyje

Įvertinkite prekybos žmonėmis situaciją savo šalyje (ar šalyje kurioje dirbate) ir užrašykite:

1. KETURIS žinomus rizikos faktorius, kurie prisideda prie šių grupių, nurodytų diagramoje, pažeidžiamumo didėjimo:

-----

2. KETURIAS žinomas prekiautojų žmonėmis/tarpininkų rūšis savo šalyje, su vieno sakinio komentaru apie tai kaip jie dirba (pavyzdžiui vyrai iš pietų važiuoja į kaimus šiaurėje ir apžavi merginas, žadėdami vesti jas. Jie įtikina šeimas leisti merginai išvykti su vyru, kuris vėliau ją parduoda).

-----

3. DU nustatytus prekybos žmonėmis kelius savo šalyje ar tarp kitų šalių.

-----

4. KETURIAS išnaudojimo sritis, kuriose dirba parduoti žmonės jūsų šalyje ar kitose. Nurodykite, kuri sritis labiau reikalauja berniukų/vyrų ar mergaičių/moterų ar net abiejų lyčių.

Pratimas:

Reakcija į problemą – Keletas pamastymų

Kiekvienam identifikuotam elementui (4 rizikos faktoriams, 4 prekiautojams žmonėmis, 2 keliams, 4 sritims) pasiūlykite geriausią būdą jį reaguoti, kuris galėtų turėti poveikį (pvz. teisinėje sistemoje). Nepamirškite apie prekybos žmonėmis aukas, jų interesai turi būti pagrindinis rūpestis.

-----

4. Koordinuotų veiksmų planavimas

Koordinavimas, sprendžiant prekybos žmonėmis problemą

Šis mokymo vadovas veda jus nuo supratimo link veiksmų; nuo pasiruošimo link įgyvendinimo. Bet taip pat egzistuoja ir labai svarbus tarpinis etapas – planavimas.

Planavimas yra procesas, kuris padeda susieti jūsų gautą informaciją, duomenis ir žinias apie parduodamus žmones, pardavinėjimo modelius, rizikos faktorius, problemas ir galimus sprendimo būdus ir kitas priemones – ir paversti juos į efektyvią veiklą, kuri padės sustabdyti prekybą žmonėmis, apginti rizikos grupėje esančius žmones ir tuos kurie jau tapo aukomis.

„daugiasektorinis“ arba „daugiadisciplininis“ požiūris

Nei viena vyriausybė, organizacija ar net gi tinklas negali apimti visų užduočių. Sėkminga kova prieš prekybos žmonėmis veiklą prasideda nuo tinkamų partnerių mobilizavimo, jų patirties sprendžiant problemą, ir veiklos koordinavimo. Tai dažnai vadinama „daugiasektoriniu“ ar „daugiadisciplininio“ požiūriu.

Dažniausiai nacionaliniai dalyviai, kurie dalyvauja koordinuotuose veiksmuose būna šie: vyriausybė, teisinės jėgos, darbdavių ir darbuotojų organizacijos, nevyriausybines organizacijos, kitos piliečių ar finansavimo organizacijos, žiniasklaidos priemonės.

Koordinacija gali peržengti nacionalines ribas, sienas, ir gali būti efektyvi keliuose lygiuose:

Nacionaliniame lygyje daugiadisciplininis požiūris užtikrina atsaką prekybos žmonėmis problemai (saugant žmones nuo galimybės būti parduotiems arba prekybos žmonėmis aukoms būti dar kartą parduotoms; išvengti prekybos žmonėmis; užtikrinant efektyvų teisinį vykdymą), suvokimui apie prekybos žmonėmis aukų poreikius (parama aukoms).

Nacionaliniame lygyje taip pat svarbu yra tai, jog daugiadisciplininis požiūris apima ryšius tarp provincijų, valstijų, regionų ar kitų administracinių vienetų. Šis bendradarbiavimas susieja dalyvius į vieną sektorių – pavyzdžiui nevyriausybines organizacijas, esančias vienoje provincijoje su kitų provincijų nevyriausybėmis organizacijomis, ar vyriausybines moterų organizacijas sostinėje su kitomis moterų organizacijomis provincijose. Vidinė šalies koordinacija ir bendradarbiavimas turėtų būti perteikiamas ištakos, tranzito ir tikslinėse vietose.

Bendradarbiavimas **vietiniame ir tarptautiniame lygyje** – pasitelkus daugiasektorinį požiūrį, apima vyriausybės ir valdžias, darbuotojus ir darbdavius, vietinius subjektus ir tarptautines agentūras – gali apimti dvišalius ar daugiašalius susitarimus. Kartais tai apima tik informacijos dalinimąsi tarpusavyje, nes toks bendradarbiavimas reikalauja daug laiko. Dažnai tai nėra prioritetas, bet ilgalaikėje perspektyvoje tai gali tapti efektyvus laiko ir išlaidų prasme, nes jau yra įrodyta, jog tai veiksminga.

Ypatingai tai pasiteisina tuo atveju, kai sąveika apima praktinį bendradarbiavimą, pavyzdžiui apsikeičiant patirtimi ir personalu, bendruose mokymuose, šalies sienomis neapsiribojančiais teisiniais tyrimais ir veiksmais.

Siekiant sėkmingo bendradarbiavimo labai svarbu yra nubrėžti prekybos žmonėmis vaizdą, nustatyti „geografiją“, nes tai padeda suplanuoti ištakos, tranzito ir tikslinių vietų planavimą.

Atsižvelgiant į prekybą žmonėmis tarp šalių, yra akivaizdu, jog bendradarbiavimas tarp šaltinio ir tikslinės vietos šalių, kaip ir tranzitinės šalies yra gyvybiškai svarbus siekiant

išaiškinti prekiautojus žmonėmis, nutraukti jų veiksmus, gelbėti žmones ir teikti paramą aukoms, užtikrinant jų saugų grįžimą namo.

Taip pat regioninis ar dvišalis bendradarbiavimas gali būti svarbus atsižvelgiant į vietinę prekybą žmonėmis. Tarp visų kitų svarbių veiksmy, vyriausybės pavyzdžiui gali dalintis informaciją apie žinomas nusikaltėlių tinklus, palengvinti saugios migracijos procesus ar sukurti tarptautines informacijos skleidimo kampanijas apie laikiną darbą ar verbavimo agentus tame regione. Pasitelkiant regionines asociacijas, vietines darbininkų ir darbuotojų organizacijos turi galimybę dalintis savo žiniomis apie prekybą žmonėmis ir darbines veiklas, organizuoti bendras informacines veiklas, keistis informacija ir personalu. Nevyriausybines organizacijos taip pat gali veikti regioniniame lygmenyje per regionines federacijas, tinklus ar dvišaliame lygyje.

Suinteresuotų šalių analizė

Koordinuoti veiksmai leidžia daryti prielaidą, jog skirtingų specializacijos sričių veikėjai dirba kartu, siekdami bendro tikslo.

Taip pat leidžia daryti prielaidą, jog galutinė „dėlionės“ detalė bus „įdėta“ į teisingą vietą - atrasti aktyvūs dalyviai kovojantys su prekyba su žmonėmis, ką jie daro ir kur, taip pat jų stipriosios pusės, kurios gali padėti komandai. Kai kurie veikėjai – tokie kaip vyriausybės, įstatymų leidėjai, akademikai ir gynimo grupės – gali dirbti teisiniame lygmenyje, peržiūrint įstatymus ir procedūras.

Kai kurios nevyriausybines ir tarptautines agentūros, socialinių paslaugų departamentai gali teikti tiesiogines paslaugas ir programas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis. Keletas veikėjų gali atlikti abu veiksmus – pavyzdžiui darbuotojų organizacijos gali vystyti teisinę bazę ir taip pat vykdyti programas darbo vietose ar bendruomenėse.

Ypatingai svarbu laiku išsiaiškinti kas geriausiai atliktų tam tikrus veiksmus, kad visi dalyviai būtų reikšmingi nacionalinėje kovos su prekybos žmonėmis komandoje. Tai ir yra vadinama „suinteresuotų šalių analize“.

Suinteresuotų šalių analizė gali apimti įvairias formas. Patartina atsižvelgti į šiuos tris aspektus: kompetenciją formuoti politiką arba kompetencij suteikti tiesioginę pagalbą; intervencijos rūšis (pvz. plati gynybinė apimtis, prevencija, įstatymų vykdymas, pagalba aukoms) ir buvimo vietą (pvz. ištakos, tranzito ar tikslinės vietos).

Nacionalinės komandos formavimas

Geri pavyzdžiai, kurie padeda nacionalinėms komandoms sėkmingai dirbti apima logistiką, kasdieninių vaidmenų, atsakomybės ir veiksmy pasidalijimą. Taip pat turi būti priimti tam tikri pagrindiniai susitarimai, kurie padėtų išvengti nesusipratimų tolimesniame bendrame darbe:

- Susitarimas dėl apibrėžimų, sąvokų, prekybos žmonėmis prigimties šalyje;
- Susitarimas dėl nacionalinių veiksmy plano (ar panašios apimties plano) – kurį gali sudaryti tiek paties plano, tiek atskirų jo dalių tikslų ir siekių eilė.
- Susitarimas dėl vyraujančių lyčių problemų įtraukimo į planą;
- Susitarimas dėl geografinių sričių ir tikslinių grupių akcentavimo ir to, kas už tai yra atsakingas;
- Bendrasis vietinių duomenų šaltinis, kuris būtų visada prieinamas ir nuolat atnaujinamas;
- Suderinti stebėsenos mechanizmai, indikatoriai bei taikiniai, kurie padėtų nustatyti pokytį ir progresą;
- Suderinti procesai, kurie reguliuotų komunikaciją, informacijos dalijimąsi ir mokymąsi iš pavyzdžių.
- Papildomi elementai sėkmingai partnerystei:
- Motyvuojantis lyderis, kurį visi pripažįsta visi;
- Vadovaujanti agentūra ar pagrindinis veikėjas, kuris veikia kaip atspirties taškas tuo atveju, jei atsiranda problemos ar tiesiog skatina informacijos keitimąsi, posėdžių organizavimą;
- Teisėtumas per vadovavimą, pagarba dalyviams ir tikslinis viešumas;

- Išorinis spaudimas veikti (pvz. iš aukotojų);
- Pakankamas šaltinių paskirstymas;
- Suderintos bendradarbiavimo taisyklės ir procedūros;
- Suvokimas, jog koordinacija ir bendradarbiavimas reikalauja laiko ir turi būti pritaikyti darbo aprašymuose.

Pratimai

Pratimas:

Dalyvių analizė

Pagalvokite kokios spragos gali atsirasti politiniame lygyje ir tiesioginės pagalbos lygyje (kurie dalyviai turi geriausias sąlygas dirbti su įvairiomis problemomis).

Įrašykite šių dalyvių vardus dalyvių analizės lentelėje apačioje. Skliausteliuose įrašykite ką jie turėtų daryti kovoje su prekyba žmonėmis.

	Politikos lygio veiksmai (įgalinant aplinką)		
	Šaltinis	Tranzitas	Tikslas
Plati rizikos grupių žmonių ir prekybos žmonėmis aukų apsauga			
Prekybos žmonėmis nusikaltimo prevencija			
Priverstinio vykdymo teisė			
Pagalba aukoms			
	Tiesioginė pagalba (paslaugų centras)		
	Šaltinis	Tranzitas	Tikslas
Plati rizikos grupių žmonių ir prekybos žmonėmis aukų apsauga			
Prekybos žmonėmis nusikaltimo prevencija			
Priverstinio vykdymo teisė			
Pagalba aukoms			

Pratimas:

Koordinuotų veiklų planavimas

Jūsų užduotis yra vystyti pirmo etapo planą ir judėti link koordinuotų (daugiadisciplininių) veiksmų, siekiant atkreipti dėmesį į prekybą žmonėmis savo šalyje. Šiam pratimui Jūs turite akcentuoti šį „plačios apimties apsaugą“ kaip nurodytą lentelėse.

Lentelės padės vertinant skirtingus elementus, į kuriuos būtina atkreipti dėmesį.

Lentelių segmentai suskirstyti į vyriausybės, darbuotojų organizacijų, darbdavių organizacijų, nevyriausybinių organizacijų ir tarptautinių organizacijų. Priklausomai nuo to, kuriai grupei priklausote, priklauso ir segmentas, kur galėsite būti labiausiai konkretūs.

Pateikite savo pasiūlymus tose kategorijose, kuriose Jums kyla minčių:

1. „Plati žmonių gynyba, apsaugant juos nuo galimybės būti parduotiems arba prekybos žmonėmis aukoms būti dar kartą parduotoms“ - Jūs turite pasiūlyti veikėjus, kurie gali būti įtraukti sprendžiant žemo išsilavinimo lygio problemą, nes tai kelia jiems riziką įsiliejant į darbo rinką ir didina jų pažeidžiamumą tampant potencialiomis prekybos žmonėmis aukomis. Paaiškinkite, kurie veikėjai suteiktų tiesioginę pagalbą ir kurie geriausiai įsilietų teisiniame lygmenyje, paveikiant pokyčius politikoje.

2. „Pagalba aukai“ – Jūs turite pasiūlyti veikėjus, kurie geriausiai atstovautų žmonių interesus, kurie buvo išgelbėti iš prekybos žmonėmis; veikiantieji trečiosiose šalyse taip pat turėtų būti turimi omenyje (įtraukiant juos ir sprendžiant kas jiems gali nutikti). Vėl gi, apsvarstykite, kurie veikėjai gali dirbti politiniame lygmenyje ir kurie paslaugų teikimo lygmenyje.

Tikslas: Apsauga, siekiant išvengti prekybos žmonėmis**Siekis: Įvertinti žemą išsilavinimo lygį**

V	Kokie vyriausybės tikslai gali būti į tai įtraukti? Kuriame lygyje (pvz. provincijos, miesto ir t.t.) Kaip jie bus koordinuojami (per nacionalinę perdavimo sistemą?)
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
D	Kurios darbuotojų organizacijos gali būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
DD	Kurios darbdavių organizacijos gali būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
N	Kurios nevyriausybines, tarptautines agentūras ar visuomenines organizacijas gali būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
Kiti	Ar yra kitų organizacijų, kurios išeina už minėtų grupių ribų, kurios turėtų būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje

Tikslas: Pagalba aukoms**Siekis: Užtikrinti žmonių, išgelbėtų nuo prekybos žmonėmis, ir žmonių, esančių trečiojoje šalyje interesų atstovavimą (įtraukiant juos į ateities vizijos kūrimą).**

V	Kokie vyriausybės tikslai gali būti įtraukti? Kuriame lygyje (pvz. provincijos, miesto ir t.t.) Kaip jie bus koordinuojami (per nacionalinę perdavimo sistemą?)
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
D	Kurios darbuotojų organizacijos gali būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
DD	Kurios darbdavių organizacijos gali būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
N	Kurios nevyriausybines, tarptautines agentūras ar visuomenines organizacijas gali būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje
Kiti	Ar yra kitų organizacijų, kurios išeina už minėtų grupių (VDDDN) ribų, kurios turėtų būti įtrauktos?
	Koks bus jų pagrindinis vaidmuo?
	Paslaugų teikimo lygmenyje Politiniame lygmenyje

5. Prekybos žmonėmis nusikaltimų prevencija

Teisinės bazės stiprinimas

Prevencijos veiksmai dažniausiai yra sutelkti vertinant patį žmonių pardavinėjimą, apimant išnaudojimo poreikį.

Šalys privalo turėti tam tikrus teisinius instrumentus, teisinės bazės stiprinimui ir prekyautojų žmonėmis persekiojimui. Jungtinių Tautų Vyriausias žmogaus teisių komisaras rekomendavo žmogaus teisių ir žmonių pardavinėjimo principus ir gaires, kuriuose nurodomas poreikis nusikaltėlių atsakomybei už prekybą žmonėmis, apimantis ir tai, ką nurodo ekstradicijos susitarimai bei prekybos žmonėmis įrankių konfiskavimą. Gairės apima aukos teisinį statusą ir liudininę apsaugą. Dokumentas pažymi, jog pagrindinė kliūtis kovoje su prekyba žmonėmis yra specifinės ir/ar tinkamos teisinės sistemos trūkumas ir ragina šalis pritaikyti ar pagerinti įstatymus, kad juose būtų aiškiai apibrėžta prekyba žmonėmis.

Nepaisant to, daugelis šalių vis dar neturi specifinių įstatymų, nukreiptų prieš prekybą žmonėmis. Įstatymai dažniausiai silpnai susiję su darbo rinkos sritimis, kuriose atsiduria prekybos žmonėmis aukos. Kadangi darbo inspektoriai bei įstatymų vykdymo prižiūrėtojai negali be vargo patekti į „valdas“ - dažniausiai privačius namus, kuriuose galėtų rasti aukas, jos netenka galimybės pasinaudoti įstatymų siūlomomis galimybėmis.

Palermo protokolas siekia korupcijos prilyginimo nusikaltimui, nes jis suteikia galimybę atsirasti žmonių prekybai. Korupcija galima visuose lygmenyse: nuo pasieniečio, kuris „nemato“ netvarkingų dokumentų, iki agento, kuris teikia nelegalius dokumentus ir taip pat kitų veikėjų, kurie prisideda prie žmonių pardavinėjimo.

Prevencija: Ką gali padaryti VDDDN?

V – Ką gali padaryti vyriausybė?

- Vyriausybės yra atsakingos už įstatymų taikymą, kurie tampa instrumentais kovoje su prekyba žmonėmis. Tai įstatymai, kovojantys prieš prekybą žmonėmis, taip pat pinigų plovimą, tarpininkavimo „paslaugas“ (dokumentų klastojimą, korupciją ir kt.).
- Darbo rinkos reguliavimas ir stebėseną yra vyriausybės atsakomybė ir atsižvelgiant į tai, turi būti skiriama pakankamai dėmesio sritims, susijusioms su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu darbui.
- Įgyvendinant įstatymą, vyriausybės gali prisidėti prie saugios, legalios migracijos skatinimo ir teikti paslaugas žmonėms, kurie nori legaliai dirbti kitoje šalyje. Tai apima atnaujintos migracijos informacijos teikimą, papildomas paslaugas, darbo teisę ir įstatymus bei paramos paslaugas šaltinio ir tikslinėje šalyje. Tokios programos kaip Tarptautinės organizacijos iniciatyva „Keliauk protingai, dirbk protingai“, kuri vykdoma kartu su vyriausybėmis, yra naudingos siekiant gauti informaciją apie potencialius darbo migrantus, taip pat siekiant jiems padėti padaryti teisingus sprendimus planuojant ar skatinant keliauti šeimos narius ieškant darbo.
- Vyriausybės taip pat gali užtikrinti, kad vizų teikimo sistema užtikrintų jaunimui ieškančiam darbo, tam tikras sąlygas gauti informaciją apie teisę dirbti ir kitas teises. Pavyzdžiui, laikinos darbo vizos neturėtų sudaryti sąlygų, kurios suteiktų prekyautojams žmonėmis galimybę jais manipuliuoti, sąlygojant tai, kad darbdavys privalo turėti darbuotojų kelionės ir asmens tapatybės dokumentus.

D – Ką gali padaryti darbuotojų organizacijos?

- Darbuotojų organizacijos gali agituoti siekiant patvirtinti aktualius įstatymus ir spausti darbuotojų ir darbdavių agentūras būti budrias prieš prekyautojų žmonėmis aukas galimai dirbančias darbuotojų gretose.
- Darbuotojų organizacijų rolė gali skirtis priklausomai nuo to kur jos dirba – siunčiamoje ar gaunančioje šalyje, abejais atvejais potencialiems migruojantiems darbuotojams būtinas profesinis orientavimas apie jų teises. Darbuotojų organizacijos turi puikias galimybes taikyti tikslines prevencines programas,, ypatingai tas, kurios apima migruojančius darbuotojus ir išnaudojimo panaikinimą.
- Darbuotojų organizacijos gali nusitaikyti į „blogąją paklausą“ identifikuodama nesąžiningus darbuotojus/ išnaudojančias darbo vietas, padedant darbuotojams tokius/tokias atpažinti ir pranešti apie tai atitinkamoms įstaigoms.
- Siekiant saugios migracijos, darbuotojų organizacijos turėtų atkreipti dėmesį į jaunus migrantus, nelegalių darbo vietų brokerius, užtikrinti perspektyvias, prižiūrimas darbo sutartis ir paskirti kvalifikuotus prižiūrėtojus minėtoms veikloms.
- Darbuotojų organizacijos gali pasiūlyti apmokymus (apimančius šalies darbo teises , kompensavimo sistemas ir t.t.)
- Darbuotojų organizacijos vaidina svarbų vaidmenį remiant darbo inspekcijas ir ugdant, paskatinant visus darbuotojus bendradarbiauti su jomis.

DD – Ką gali padaryti darbdavių organizacijos?

- Darbdaviai gali vystyti įstatymus, susijusius su išnaudojamuoju darbu ir identifikuoti nesąžiningus darbuotojus, kurie yra korumpuoti. Tai jautri sritis, nes darbdavys gali nenorėti išduoti kitų darbdavių, visgi, tai gera verslo etika, pašalinti netinkamais darbo metodais dirbančius konkurentus, kurie gali paveikti kainas.
- Darbdaviai gali bendradarbiauti su darbo inspekcija bei darbuotojų organizacijomis ir įstatymų vykdymo prižiūrėtojais.
- Darbdavių organizacijos tam tikrose valstybėse pristatė kovos su prekyba žmonėmis pareiškimus bei veiksmus, dvišalius, trišalius susitarimus.
- Darbdavių organizacijos gali pasinaudoti savo jėga įtakojant lobistus vyriausybėje, kad veiktų efektyviai prieš nesąžiningus darbuotojus ir darbo vietas, siekiant įgyvendinti efektyvius įstatymus.

N – Ką gali padaryti nevyriausybinės organizacijos?

- Nevyriausybines, tarptautines organizacijos ir kitos visuomeninės organizacijos užima svarbų vaidmenį dirbant kartu su vyriausybe, siekiant užtikrinti teisėmis paremtą įstatymų vystymą. Tai apima ypatingą dėmesį vaikų, lyčių jautrumo interesams diskriminacijos ir tam tikrų grupių atskirties nebuvimui.
- Agentūros gali vystyti ir taikyti saugios migracijos programas ir teikti paramos programas migruojantiems gyventojams, taip pat ir prevencines programas, tokias kaip darbas su darbdavių ir darbuotojų organizacijos, kurios siekia pranešti apie išnaudojimu užsiimančias darbo vietas.

Pratimai

Veiksmai nukreipti prieš „blogąją paklausą“

Pateikite penkias „blogosios paklausos“ charakteristikas, kaip pateikta apačioje. Kiekvienai jų pateikite ar ji atsiranda šaltinio ar tikslo (ar abejose) vietose. Pasiūlykite vieną veiksma, kurio galima būtų imtis, siekiant atsižvelgti į šią charakteristiką ir kas turėtų būti atsakingas už tai. Informaciją pateikite detalai.

Pavyzdžiui, neteikite „sumažinti pigaus darbo spaudimą“, bet paaiškinkite kas galėtų būti padaryti siekiant to, pavyzdžiui „darbas su išparduotuvėmis, eksportuotojų ir vartotojų organizacijomis, prospektų tyrimas, siekiant sumažinti kainų spaudimą gamintojams aktualiuose sektoriuose ar „Dirbti su darbuotojais“ ar darbuotojų organizacijomis, siekiant derėtis dėl to, jog sutaupytos lėšos būtų perduotos darbuotojams per produktyvumo susitarimus.

Blogosios paklausos charakteristikos		Veiksmai, kurių reiktų imtis	Atsakomybė dėl jų
Spaudimas dėl pigaus ir tarnaujančio darbo	Šaltinio vieta		
	Tikslinė vieta		
Silpna ar nesanti darbo teisės priežiūra	Šaltinio vieta		
	Tikslinė vieta		
Neoficialios ir nereguliuojamos darbo formos	Šaltinio vieta		
	Tikslinė vieta		
Apribojantys migracijos įstatymai	Šaltinio vieta		
	Tikslinė vieta		
Organizuoto darbuotojų atstotavimo trūkumas	Šaltinio vieta		
	Tikslinė vieta		

6.Susiejimas

Nacionalinio veiksų plano (NVP) kūrimas

Atėjo laikas viską sudėlioti į savo vietas ir sukurti veiksų planą. Veiksų planai gali egzistuoti skirtinguose lygiuose – Nacionaliniame, Vietiniame (V), Provinciniame (P), Subregioniniame (S) ar individualiame bendruomeniniame (B). Taigi N raidė, santrumpoje NVP gali būti pakeista į V,P,S, B ar į bet kurią kitą raidę, kuri simbolizuoja veiksų plano įgyvendinimo lygmenį.

Kitas svarbus dalykas, kurį būtina prisiminti, jog veiksų planai, kurie turi būti įgyvendinti subnacionaliniame lygmenyje, turi atsirasti iš nacionalinio veiksų plano, galbūt su keletu papildomų elementų ar prioritetų, kurie būtų specifiški provincijai ar bendruomenei. Visi veiksų planai turi efektyviai interpretuoti NVP, siekiant efektyvaus jų įgyvendinimo šalies mastu. Tai labai svarbu, nes biudžetas paskirstomas nacionaliniu lygmeniu.

Svarbu prisiminti, jog NVP ir kiti iš jo kylantys veiksų planai apima ir konsultacinį procesą su kuo daugiau veikėjų, galinčių padėti sustabdyti prekybą žmonėmis.

NVP turėtų apimti visiems svarbius elementus:

- Prekybos žmonėmis apibrėžimą,
- Situacijos analizę, kuri apimtų rizikos grupių ir žmonių profilius,
- Šalyje veikiančių prekyautojų žmonėmis darbo metodų aprašymą,
- Su tuo susijusių žmonių profilius ir būdus kaip jie gali būti pasiekiami,
- Turimus duomenis apie prekybos žmonėmis prigimtį ir apimtį,
- Atliktų tyrimų įžvalgas, kurios sukurtų bendrą suvokimo apie iššūkius pagrindą.

Tai turėtų būti aiškiai pritaikytas prekybos žmonėmis specifikai.

sinteresuotų šalių analizė

Sinteresuotų šalių analizė turi būti atlikta tam, kad į planą būtų įtraukta visų suinteresuotų organizacijų stipriosios ir silpnosios pusės, taip pat turėtų būti nurodymas kaip skirtingi veiksmai ir partnerystė turėtų būti koordinuojama (pavyzdžiui per kiekvienos atskiros NVP dalies pagrindinį centrą ar sprendžiant „vadovaujančiam partneriui“).

Taip pat svarbu kuo daugiau nuspręsti kiek kainuos įgyvendinti kiekvieną NVP elementą ir iš kur bus gaunamos lėšos tam.

NVP turėtų apimti ir aiškius specifinius planus progreso stebėsenai ir vertinimui, ypač tokių veiklų kaip „produktų“ koordinavimas ir vystymas (publikacijos, internetiniai puslapiai, mokymo moduliai). Stebėseną gali apimti konsultacijas, tyrimus ir grįžtamąjį ryšį iš tikslinių grupių.

Nacionaliniame lygmenyje sprendimai nebūtinai gali būti specifiški NVP susijusiam su prekyba žmonėmis, bet gali integruoti prekybą žmonėmis į kitus egzistuojančius planus, kurie apima priverstinį darbą, nacionalinį vystymąsi ar skurdo mažinimą. Prekyba žmonėmis gali būti integruota arba kaip atskiras elementas įvairiuose planuose, į kuriuos, siekiant užtikrinti, kad juose siūlomi veiksmai yra aiškūs ir papildantys, turėtų būti aiški nuoroda.

Pratimai

Pratimas:

NVP kūrimas

Savaime suprantama, kad per 20min. neįmanoma sukurti NVP. Tai užtrunka nemažai laiko, nes būtina pasitarti su suinteresuotomis šalimis, įtraukiant ir žmones, atstovus iš bendruomenių. Taigi, šis pratimas padalintas į atskirus elementus, su kuriais gali dirbti atskiros dalyvių grupės (jei dirbate vienas, galite pasirinkti vieną elementą ir su juo dirbti ar atlikti šį pratimą žingsnis po žingsnio).

1. Pirmame stulpelyje pažymėkite ar veiksmai tikslinė grupė yra mergaitės/moterys, berniukai/vyrai ar ir mergaitės/moterys ir berniukai/vyrai.

Aprašykite tikslines grupes (pvz. priverstinis darbas, neįgalumas ir t.t.). Jei manote, kad veiksmai turi būti skirti ir antrines tikslines grupes, nurodykite jas (pvz. rizikos šeimos, bendruomenių lyderiai, patariamieji darbuotojų komitetai, prekybos rūmai ir t.t.)

2. Antrame stulpelyje pateikite svarbiausius veiksmus kiekvienai intervencinei kategorijai, kurie turėtų būti įtraukti į NVP. Kiekvienam šiam veiksmui nurodykite, kur jis turėtų būti įgyvendintas – šaltinio (Š), tranzito (T) vietose ar tikslinės vietoje (V).

3. Trečiame stulpelyje nurodykite pagrindines susijusias agentūras/įstaigas.

4. Kaip ir kokiais būdais trečiame stulpelyje nurodytos agentūros/įstaigos koordinuos veiksmus.

Šią lentelę pildau kaip V/D/DD/N atstovas (apibraukite vieną)

Tikslinė grupė	Siūlomas veiksmas	Įgyvendinanti įstaiga
----------------	-------------------	-----------------------

Žmonių apsauga siekiant užkirsti kelią prekybai žmonėmis

Kaip ir kas koordinuos šiuos keturis veiksmus?

Prekybos žmonėmis nusikaltimo prevencija

Kaip ir kas koordinuos šiuos keturis veiksmus?

Teisėsauga

Kaip ir kas koordinuos šiuos keturis veiksmus??

Pagalba aukoms

Kaip ir kas koordinuos šiuos keturis veiksmus?

7. Mobilizacija; žiniasklaidos, socialinio dialogo stimuliavimas, įtraukiant žmones

Žiniasklaida - svarbus partneris

Keletas labai svarbių pamokų buvo išmoktos per paskutinių metų kovą su prekyba žmonėmis.

Tarp jų, viena svarbiausių yra jog svarbu ne tik ką tu darai, kovodamas prieš prekybą žmonėmis, bet kaip tą darai.

Tai ir yra tai, ką reiškia „proceso sunkumai“. Akivaizdu, jog neturime visų atsakymų prekybos žmonėmis problemai ir todėl turime toliau mokytis ir dalintis tuo ką jau išmokome. Tai patikimas būdas siekiant pagerinti programų ir įstatymų efektyvumą.

Nuosavybė ir mobilizacija

Pastebėta, jog „kritinė masė“ yra svarbus kovos su prekyba žmonėmis elementas. Atsižvelgiant į problemos kompleksškumą, ji turi būti vertinama iš daugelio pusių tuo pačiu metu. Ypatingai svarbu sukurti komandą/tinklą/žmonių daugumą iš skirtingų veiklos sričių, kurie geriausiai atliktų jiems skirtą vaidmenį. Efektyvi šių dalyvių mobilizacija didžiąja dalimi pasiekama per NVP.

Visgi, egzistuoja didesnė auditorija, kuri turi būti pasiekta, apimanti šeimas ir bendruomenes siunčiančiose ir gaunančiose vietose (šaltinio-tikslinės vietos) ir plačioji visuomenė, kuri gali būti labai svarbi darant įtaką vyriausybės politikai ir veiksams, pranešant apie prekybos žmonėmis veiksmus bei saugant rizikos grupių atstovus. Norint pasiekti plačiąją visuomenę ir įtraukti ją į kovą su prekyba žmonėmis, svarbu, kad jie pajautų šios problemos „nuosavybę“ ir būtų motyvuoti ką nors daryti.

Nuosavybė yra svarbus kovos prieš prekybą žmonėmis tikslas, nes prekyba žmonėmis paliečia kiekvieną. Tai ne tik prekybos žmonėmis aukų reikalas. Todėl svarbu „nuosavybę“ padaryti centrine visų veiksmų atrama, tiek tiesioginės pagalbos prasme tiek netiesiogine – per komunikaciją. Tai turi būti suplanuota ir sustrateguota nuo pat pradžių, kad kiekvienas elementas būtų proceso dalimi :

- problemos identifikacija
- tyrimas
- planavimas
- įgyvendinimas
- stebėseną
- vertinimas
- išmoktos pamokos
- dokumentacija
- dalijimasis patirtimi

Mobilizacija nėra tas pats kas dalinimasis informacija ir siekiant sukelti pokyčius neužtenka tik informuoti žmones apie prekybą žmonėmis.

Pavyzdžiui žmonės esantys prekybos žmonėmis rizikos grupėje turi skirtingų poreikių ir turi būti vertinami skirtingais būdais lyginant su darbuotojais, kurie gali būti išnaudojamo darbo ir prekybos žmonėmis rizikoje savo tiekimo grandinėje.

Mobilizacija gali būti sėkminga, jei žmonės žino ko iš jų tikimasi. Jiems reikia patarimo, pagalbos, todėl būtinas palaikymas.

Palaikymas/gynimas

Palaikymas/gynimas reiškia pagalbą asmenims ar grupėms padedant sužinoti ką jie turi daryti norint prisidėti prie kovos prieš prekybą žmonėmis. Tai gali apimti nuo pagalbos padėti žmogui sužinoti ką jam/jai reikia padaryti, kad apgintų save; padėti vyriausybei

pajausti kaip geriausiai paskirti išteklius, kad biudžeto paskirstymas turėtų didžiausią poveikį prekybai žmonėmis.

Tai atrodo labai paprasta, bet deja taip nėra.

Palaikymas/gynimas turi būti planuojamas ir turi apimti keletą komponentų:

Visų pirma, svarbu žinoti ką siekiama įtakoti („ką“);

Antra, svarbu kad būtų aišku ko siekiama daryti raginant („ko“);

Trečia, būtina atrasti geriausią būdą jiems pasiekti ir paraginti pokyčiams („kaip“);

Ketvirta, turi būti rastas tinkamas laikas tam padaryti („kada“);

Penkta, bus jūsų žinia.

Pavyzdžiui: palaikymo taikiny („ko“) gali būti vietinė mažo miestelio valdžia, kuri neseniai susidūrė su priverstinio darbo darbininkais. Vietinė valdžia galėtų kreiptis pagalbos į policiją ir/ar į kitas organizacijas ir suteikti papildomą finansavimą siekiant papildomos apsaugos prieš tokias grėsmes („ką“). Vietinė nevyriausybinė organizacija žino apie problemą ir galimus sprendimo būdus („kaip“) ir yra pasiruošusi dirbti su vietine valdžia, kad būtų pritaikytos aiškios su šia situacija kovojančios veiklos.

Tada būtina apmastyti palaikymo/gynimo žinią ir nurodyti veiksmų formas, kurias palaikymas galėtų paimti: ar tai bus susitikimas „akis į akį“, ar viešoji kampanija, publikacija, žiniasklaidos renginys? Kiekvienam jų reikia turėti tinkamus „įrankius“ - reikmenis, kurių reikia norint paskleisti žinią.

Įrankiais gali būti publikacijos, tyrimų studijos, duomenys, internetiniai puslapiai, demonstracinės programos, kampanijos, susitikimai ir kt. Jie turėtų atitikti tikslinę grupę, kurią siekiama įtakoti.

Taip pat svarbu sukurti grįžtamąjį ryšį ir stebėti savo palaikomąjį darbą. Jis turėtų būti sukurtas taip, kad parodytų ar darbas yra efektyvus keičiant elgsenos modelius, požiūrį, nuomonę ar sprendimus.

Pavyzdžiui ar jūsų palaikymas padėjo inicijuoti naują įstatymą?

Atnaujino diskusijas?

Tyrimai ir žinios siekiant pokyčių

Vienas iš svarbiausių palaikymo instrumentų yra **tyrimai**, kurie yra sukurti atrasti naujus veiksmus, politikos kryptis, suvokimą. Tai ne tas pats kaip tirti planuojamus veiksmus, nors kartais yra naudojami tie patys duomenys. Toks tyrimas turėtų vesti prie rekomendacijų pokyčiams ir aiškiai nurodyti kam tos rekomendacijos yra skirtos.

Tokie tyrimai privalo būti patikimi tiems, kurie skaitys jų išvadas – palaikymo tikslinės grupės, taip pat turi būti tokio formato, kuris tiktų tikslinėms grupėms. Pavyzdžiui, jei jūsų tikslinė grupė yra sprendimų priėmėjai, nepanašu, kad jie turėtų laiko skaityti jūsų 200psl. , todėl būtina parengti aiškią santrauką, su pagrindinėmis rekomendacijomis. Jei palaikymo medžiagą ruošiate kaimo bendruomenei, kuri neturi prieigos prie interneto, todėl nėra reikalo ją pateikti kaip internetinį puslapį. Tai atrodo akivaizdu, bet kartais net keista, kaip kartais palaikymo grupės sugalvoja formatą prieš tai kai nusistato tikslines grupes.

Palaikymo medžiaga ir veiksmai visų pirma turi nurodyti specifinius veiksmus, kurių turėtų imtis žmonės ir kaip jie tą turi padaryti.

Žiniasklaida

Žiniasklaida dažniausiai yra tarpininkas tarp palaikymo instrumentų/tyrimų ir žmonių, kurie turi gauti jūsų žinią. Tai tinka daugeliui specifinių tikslinių grupių, kurių jūs siekiate (vyriausybės atstovų, pavyzdžiui skaitančių laikraščius, žiūrinčių televiziją ir klausančių radiją), bet ypatingai tai svarbu norint pasiekti plačiąją visuomenę.

Pagrindinis dalykas norint skleisti žinią per žiniasklaidą yra atlikti tyrimą apie tai, kokias žiniasklaidos priemones naudoja tikslinė grupė. Pavyzdžiui vyriausybės ministrai dažniausiai skaito nacionalinius laikraščius, kai tuo metu kaimo bendruomenės žmonės gali būti labiau įtakojami bendruomenės, vietinio laikraščio ar populiarios radijo stoties.

Žiniasklaida apima daugelį formatų – **laikraščius, žurnalus, televiziją (tarptautinę, nacionalinę, vietinę), radiją (tarptautinį, nacionalinį, vietinį), muziką ir kitus atlikimo menus.** Visa žiniasklaida gali būti stipri jėgą siekiant pokyčių, todėl svarbu žinoti kuri žiniasklaidos rūšis specializuojasi jūsų problemų srityje, taip pat kas yra jų skaitytojai/klausytojai/žiūrovai.

Kitas svarbus dalykas, kurį būtina suprasti dirbant su žiniasklaida yra tai, kad žmonės turi išmokti ir sekti žiniasklaidos taisykles. Jie nėra jūsų komandos dalis ir nėra tam, kad bendradarbiautų siekdami jūsų tikslų. Svarbu, kad žiniasklaida išlaikytų savo nešališkumą – gyvybiškai svarbų demokratiškiems procesams. Taigi, nevertinkite žiniasklaidos kaip „paslaugos teikėjo“, kurie tiesiog pateiks jūsų žinią be komentaro ar pakeitimo. Vertinkite žiniasklaidą kaip privilegijuotą partnerį ir tikėkite, kad žurnalistai panaudos jūsų medžiagą kaip šaltinį, bet pačią ataskaitą sukurs patys.

Dėl šios priežasties, jums būtina žinoti ko reikia žiniasklaidai, kokio formato jiems reikia (dažniausiai trumpo ir aiškaus), kada to reikia (žiniasklaida jautri laikui - yra nepalankus laikas, yra ir palankus, dažniausiai visuomeninių švenčių metu, kai jiems trūksta istorijų, turite didžiausią galimybę pateikti savąją).

Susipažinkite su žiniasklaidos atstovais ir jų kuruojamomis sritimis (sritimis, su kuriomis jie dirba, pvz. informacija apie teisę, kriminalais, ar istorijomis apie jaunus žmones ir t.t.) taip pat ir jų skaitytojų/klausytojų/žiūrovų demografija.

Taip pat svarbu prisiminti, jog žurnalistai pasiskirstę į dvi kategorijas : tie, kurie ieško žinių ir tie, kurie ieško daugiau esminių visuomenės intereso istorijų. Naujienu žurnalistas norės „kabluko“ įvykiui ar žmogui ir dažniausiai tai turi būti kažkas neįprasto, naujo. Einamųjų temų žurnalistas paprastai temas nagrinėja giliau, iš esmės. Visgi, tiek žinių, tiek giliau analizuojamų temų žiniasklaida yra specializuota žiniasklaidos srityje, ne prekyboje žmonėmis. Daugelis žurnalistų yra susidomėję prekyba žmonėmis, priverstiniu darbu ir kitais socialiniais veiksmais, susijusiais su prekyba žmonėmis. Tokie žurnalistai gali tapti ilgalaikiais partneriais ir kaip visi partneriai mielai pasinaudos jūsų reguliariai teikiama informacija, dalyvaus organizuojamuose mokymuose.

Darbas su žiniasklaida reikalauja atsargaus planavimo ir svarstymo. Naudinga užduoti sau keletą paprastų klausimų:

Kodėl aš noriu įtraukti žiniasklaidą į visą tai?

Jei tikite, kad žiniasklaida jums padės pasiekti žmones, kurie turi sužinoti apie tam tikrus dalykus, tada be jokių abejonių kontaktuokite su žiniasklaida. Negalima tikėtis, kad žiniasklaida taps savanoriškais partneriais ir padarys visą kampaniją už jus. Žiniasklaida reikalinga ne tam. Žiniasklaida gali būti susidomėjusi jūsų informacija ir suteiks jums galimybę ją pateikti, bet tą padarys savo nuožiūra.

Ar auditorija, kurią norima pasiekti yra ta, kuri gali būti pasiekta per žiniasklaidą?

Jei atsakymas yra „ne“, tada ne netęskite

Jei atsakymas yra „taip“, tada ar auditorija yra plačioji visuomenė (masinės informacijos priemonės) ar specialistų auditorija (specializuota žiniasklaida).

Ką galiu pasiūlyti žiniasklaidai?

Jei atsakymas yra „nieko“, tada ne tęskite.

Jei jūs iš tikrųjų turite kažką verto naujienos, tada susisiekite su naujienu žurnalistu.

Jei žinia nebūtinai verta naujienos, bet gali sudominti gilesnei analizei, tada susisiekite su einamųjų temų žurnalistu.

Ar yra tam tikrų žurnalistų, kurie dirba su informacija, kuri galėtų būti susijusi su prekybos žmonėmis sritimi?

Daugelis žurnalistų turi tam tikrą ritmą-jie reguliariai pateikia panašaus pobūdžio informaciją. Susipažinkite su tokiais žurnalistais ir teikite savo informaciją tiesiogiai jiems; tiesiog pranešimo spaudai į redakciją ar televizijos/radijo stotį nusiuntimas gali neturėti jokios įtakos rezultatams. Redaktoriai gauna galybę informacijos kiekvieną dieną ir didžioji jos dalis dažniausiai patenka į „šiuokšlių dėžę“.

Kaip galiu palengvinti žurnalistų darbą?

Kuo labiau palengvinsite darbą žurnalistui, tuo didesnė tikimybė, kad jis susidomės jūsų istorija. Neišsiplėskite ir pabrėžkite svarbiausius dalykus. Rašykite aiškiai ir tiksliai, be žargono.

Paskambinkite žurnalistui. Suorganizuokite žmones, kurie galėtų duoti jam interviu apie pateiktą informaciją, situaciją, problemą.

Kaip galėčiau susisiekti su žurnalistu (-ais) ir ką jiems siųsti?

Daugelis šalių turi dirbančių žurnaluose ir spaudoje žurnalistų duomenų bazę. Ją rasite savo bibliotekoje arba tiesiog internete. Taip pat galite peržiūrėti vietinę spaudą, televiziją ir radijo stotis siekiant surasti žurnalistus, kurie galėtų domėtis jūsų sritimi. Susisiekite su jais tiesiogiai. Prisistatomojo skambučio metu trumpai prisistatykite kokiu klausimu/tema skambinate. Iškart nusiųskite rašytinę medžiagą, dažniausiai vieno lapo apimties pranešimą spaudai.

Jei įmanoma, įdėkite citatų, kurias žurnalistas galėtų lengvai panaudoti.

Jei turite tyrimo ataskaitą ar kitą informaciją, kuria galite pasidalinti, nesiųskite viso komplekto. Žurnalistai neturi laiko skaityti 100 puslapių, kad suvoktų esmę – nusiųskite vieno puslapio santrauką ir pasiūlykite, jei bus poreikis atsiųsti išsamų tyrimo aprašymą.

Taip pat galite paruošti informacijos paketą žurnalistui – ilgos ataskaitos santrauką, visos ataskaitos kopiją, pranešimą spaudai su citatomis ir kontaktinę informaciją žmonių, kurie galėtų ta tema duoti interviu.

Gairės darbui su žiniasklaida, formuojant požiūrį į prekybą žmonėmis

Kai dirbate su žiniasklaida, pasinaudokite gairėmis, kurios yra nustatytos žiniasklaidos profesionalų visame pasaulyje prižiūrint Tarptautinei žurnalistų federacijai (pvz. Tžf gairės, 2002). Jos apima tokias sritis kaip teisė į privatumą, ar kaip turi būti imamas interviu, kokia informacija turi būti teikiama siekiant išvengti žalos (pavyzdžiui asmeninės nuo prekybos žmonėmis nukentėjusio žmogaus detalės negali būti atskleistos).

Pratimai

Pratimas:

Planavimo ir palaikymo veiksmai

Šiam pratimui jūs turėsite dirbti grupėse, iš tos pačios šalies ar regiono ar daugiadisciplininė grupė, dirbant toje pačioje veiklos srityje (pvz. pagalba aukoms). Jums teks nustatyti pagrindinius palaikymo veiksmų elementus, kurie padės jūsų darbiui. Turi būti nurodyta KO jūs siekiate. Turite nurodyti KA (specifinę tikslinę grupę-pvz. jei tikslinė grupė yra vyriausybė, nurodykite ministeriją, kuri bus veikiama); KAIP (kokiais būdais pasieksite palaikomąją tikslinę grupę); KADA (geriausias laikas, kurio metu bus gautas didžiausias veiksmų efektyvumas). Pasiūlykite vieno sakinio žinią, kurioje atsispindėtų pagrindiniai argumentai, pavyzdžiui : „Jūs turėtumėte ....., nes ....“.

V	KO? : jūs norite įtikinti bendruomenę apie prekybos žmonėmis svarbą KA? KAIP? KADA? Žinia:
D	KO? : jūs norite įtikinti vyriausybę atkreipti dėmesį į migracijos įstatymų spragas KA? KAIP? KADA? Žinia:
DD	KO? : jūs norite įtikinti darbdavius darbinti legalius migrantus KA? KAIP? KADA? Žinia:
N	KO? : jūs norite ginti migrantų teises, kad jie galėtų stoti į profesines sąjungas KA? KAIP? KADA? Žinia:

Ryšių užmezgimas

Realių ryšių užmezgimas yra gyvybiškai svarbus, siekiant strateginių veiksmų ir norint išvengti, kad neatsirastų spragų tarp atskirų iniciatyvų. Jei dirbote, siekdami užtikrinti nuosavybę, tada manykite, kad padėjote pagrindus „įtraukiamumui“ - partnerystės pagrindui. Jis apima:

Konsultacijos – jos yra būtinos planavimo stadijoje, sutartiniuose progreso taškuose vykdant įgyvendinimą ir veiksmui pasibaigus, gavus rezultatus ar galvojant apie kitą stadiją. Tai tinka ir politikos ir kitoms iniciatyvoms.

Piramidinio tipo partnerystės kūrimas (ar daugiklių naudojimas) yra vienas iš būdų kaip integruoti daugelio sričių specialistų žinias ir patirtį. Toks procesas reikalauja, kad vienas žmogus atstovautų didesnę žmonių grupę, į kuriuos būtina atsižvelgti. Taip pat tas žmogus turi jiems užtikrinti grįžtamąjį ryšį ir pranešti kas ir kaip vykdoma.

Tokia struktūra egzistuoja darbo rinkoje darbuotojo ir darbdavio struktūra, kuri leidžia socialinį dialogą, atstovaujamas struktūras ir mechanizmus.

Koordinacija – reikalauja vadovaujančio žmogaus ar grupės (ar išrinkto komitetas ar jėgos), kuri sušauktų posėdžius, užtikrintų patirties keitimąsi ir informacijos skleidimo ir apdorojimo centras.

Komunikacija – gali apimti daugelį formų, apimti susitikimus, elektroninio pašto naujienlaiškius, internetinius biuletenius/pokalbių kambarius, telefoną/faksą, akis į akį diskusijas, internetinius puslapius ir kitus įmanomus informacijos keitimosi būdus. Galima naudoti vieną ar visus būdus, bet svarbu užtikrinti, jog visi partnerystės nariai gautų informaciją. Taip pat svarbu, kad komunikacija būtų prasminga. Skleidžiama informacija gavėjui turėtų būti naudinga ir norima gauti.

Bendradarbiavimas – gali vykti įvairiuose darbo etapuose priklausomai nuo žmonių poreikių, prieinamumo ir motyvacijos. Bendradarbiavimas svarbus planavimo ir tyrimo stadijoje, įgyvendinimo, stebėsenos, dokumentacijos ir platinimo metu.

Ką darbo pasaulyje reiškia „socialinis dialogas“

Socialinis dialogas apima visus derybų, konsultacijų ar paprasčiausios informacijos apsikeitimo būdus tarp vyriausybės atstovų, darbuotojų ir darbdavių, dėl tokių problemų, kurios yra įdomios visiems, susijusios su ekonomine, socialine politika, tokia kaip priverstinis darbas ar prekyba žmonėmis.

Socialinis dialogas gali būti trišalis, su vyriausybe, kuri užima oficialią poziciją dialoge, arba gali susidaryti iš dvišalių ryšių tarp darbo ir valdymo (ar darbuotojo ir darbdavio organizacijų).

Socialinio dialogo procesas gali vykti nacionaliniame, regioniniame ar įmonės lygmenyje.

Jie gali būti tarp-profesiniai, sektorių ar šių kombinacija.

Pagrindinis socialinio dialogo tikslas yra skatinti sutarimą ir demokratinį įsitraukimą tarp pagrindinių suinteresuotų šalių visame pasaulyje.

8. Mokymasis ir dalinimasis patirtimi

Gerosios patirtys ir silpnųjų vietų identifikavimas

Kadangi visų veiksmų siekiant apsaugant juos nuo prekybos žmonėmis tikslas yra padėti nukentėjusiems nuo to vaikams ir siekti priverstinio darbo panaikinimo, kiekvienas veiksmas taip pat turėtų vesti link geresnio darbo, veiksmų ateityje. Tai reiškia ne tik įvykdyti stebėseną ir vertinimą, kad pats procesas būtų patikrintas ir pagerintas, bet ir tam kad ateityje tai taptų pamoka, iš kurios galima būtų pasimokyti.

Pamokos gali ir turi būti naudojamos :

- Pagerinti ateities intervencijas
- Nustatyti intervencijas, kurios gali būti pakartojamos ir pritaikomos
- Parodyti veiksmus, kurie gali tapti vyraujantys vyriausybės politikoje ir programose
- Paskatinti aukotojų paramą; ir
- Palikti kažką pozityvaus, kai visi veiksmai pasibaigia.

Egzistuoja keletas žingsnių, kurie padeda užtikrinti, kad veiksmų patirtis bus naudingai panaudota. Tokie yra:

- Nustatant sėkmingus veiksmus ir elementus (dažnai apibūdinama kaip „geroji patirtis“)
- Nustatant tokius intervencinius elementus, kurie nebuvo labai sėkmingi, kurių reikėjo
- atsisakyti, juos pakeisti ar peržiūrėti;
- pamokų dokumentacija
- dalijimasis tokiomis pamokomis su kitais (platinimas); ir
- gerosios patirties įgyvendinimas didesniu mastu.

Norint nustatyti gerą patirtį, būtina kritiškai įvertinti visus taikytus intervencinius veiksmus politiniame ar kituose lygmenyse. Ji turėtų būti naudojama kaip pagalba tobulinant veiksmus ateityje. Vienas svarbus dalykas, kurį reikia prisiminti, kad svarbu išdėstyti ne tik sėkmes, bet ir silpnąsias vietas: kas atrodė kaip klaida ar nesėkmė, tai gali pasitarnauti ateityje, ir jei įtraukta į dokumentaciją, gali pagerinti ateities intervencijas. Pasimokius iš dokumentuotų silpnųjų vietų galima sutaupyti laiko, pinigų ir pastangų.

Nustatant gerą patirtį ir silpnąsias vietas būtina atsispirti nuo išbandytos ir patikrintos patirties bazės. Bendrai tariant, geroji patirtis yra ta, kuri pasirodė esanti:

- efektyvi (ar ji sumažino, padėjo sumažinti prekybą žmonėmis?);
- veiksminga;
- reaguojanti ir naudinga tikslinės grupės poreikiams;
- naujoviška ir kūrybinga;
- pakartojama ir pritaikoma;
- gali būti ilgalaikė/integruojama;

Prisidėjimas prie pokyčių

Tai gali apimti procesus, požiūrius, strategijas, intervencijas, politiką, tyrimus ir žinias. Pagrindinė žinia yra ta, jog geroji praktika turi parodyti, jog ji sąlygoja pokyčius kovoje su prekyba žmonėmis.

Įgytos patirties/pamokų dokumentacija

Pamokų dokumentacija reiškia ne tik užrašymą to kas buvo padaryta, bet taip pat reiškia ir analizę kaip tai buvo padaryta ir ko išmokta. Ruošiant pavyzdžius iš kurių buvo pasimokyta svarbu suvokti, kas juos gali naudoti: ar jie bus tik vidiniam naudojimui, ar jie pateks ir

išorinei auditorijai? Kokios informacijos reikės ir kaip ji bus naudojama? Dokumentuotos pamokos naudingos kitiems, nes galima pasinaudoti kitų patirtimi.

Dokumentuojant patirtį būtina aprašyti prekybos žmonėmis aukų požiūrį, šeimas ir bendruomenes, taip pat nepriklausomų stebėtojų, partnerių nuomones. Jų požiūriai gali skirtis: dažniausiai, skirtingi požiūriai į tą patį reiškinį gali skaitytojams padėti aiškiau pamatyti kovos prieš prekybą žmonėmis iniciatyvą ir susidaryti savo nuomonę apie tai.

Keletas naudingų užuominų:

- Sugalvokite lengvai atsimenamą pavadinimą/šūkį;
- Nupieškite piešinį apie intervenciją, kuris būtų suprantamas ir įsimenamas;
- Paaiškinkite kas, ką, kur, kada ir ką;
- Pateikite įrodymus, kurie padėjo padaryti tam tikras išvadas;
- Aiškiai pateikite „išmoktas pamokas“ ir rekomendacijas jų pritaikymui; ir
- Pateikite nuorodas į šaltinius.

Sklaidos strategijos sukūrimas

Sklaidos strategija turėtų būti sukurta tuo pačiu metu kai yra jau suplanuota pati intervencija, taip užtikrinant, kad intervencijos rezultatai pasieks tuos, kuriems jie gali būti naudingi.

Būtina įvertinti:

- Kam gali būti naudinga tokia patirtis;
- Kaip ją galima panaudoti;
- Kokia forma ją pateikit ir kaip jie ją gaus?

Atsakymai šiems klausimams gali nurodyti procesus ir įrankius, kuriais reikia surinkti informaciją. Pavyzdžiui, sklaidos strategijos tikslinė grupė yra profesinė sąjunga kaimyninėje provincijoje B, todėl būtina žinoti viso projekto struktūrą, taikymą ir profesinės sąjungos iš A provincijos „išmoktas pamokas“. Mokymosi taškai gali būti jiems nusiųsti projekto progreso metu (nelaukiant jo pabaigos) ir galimai elektroniniame variante.

Iš kitos pusės, jei tikslinė auditorija yra vyriausybės ministerija dirbanti tarp sieninėje srityje, tada galima palaukti ir projekto pabaigos, kad būtų nustatyti specifiniai dalykai, kurie gali būti įdomūs ministerijai ir nusiųsti tokią informaciją detaliame laiške.

Jei intervencija susijusi su ministerijos inicijuota politika ar programa, tada pagrindinė tikslinė grupė gali būti kitų šalies regionų ar šalių vyriausybės departamentų tarnautojai.

Tokiu atveju galima būtų taikyti įprastus forumus, kurių metu galima būtų apsikeisti informacija ir kurių metu vyriausybė galėtų spręsti ar informacijos dalinimosi sesija tokiam forumui būtų galima.

Svarbu prisiminti, jog sklaida ne visada reiškia ilgos ataskaitos paruošimą, atspausdinimą ant blizgaus popieriaus ir jos išsiuntimą paštu. Sklaida gali apimti daugelį formų – akis į akį susitikimus, informacijos dalijimosi sesijas, Multimedia produktus, publikacijas ir iš lūpų į lūpas būdus.

Jums bus svarbu atkreipti dėmesį kaip pateikti informaciją sunkiai pasiekiamoms grupėms, taigi bus svarbu patikrinti visus įmanomus perdavimo būdus, ar jūsų norima pasiekti grupė turi internetą, paštą ir t.t. Visada gerai pabandyti susisiekti su tokiomis grupėmis prieš pradėdant ruošti medžiagą, kad būtų žinoma apie jų pasiekiamumą.

Gerosios praktikos įgyvendinimas didesniu mastu

Gerosios praktikos pakartojimas kitose vietose yra dažnai vadinamas „replika“ ir taikomas didesniu mastu („didinimas“). Tai apima patirties įgytos vienoje (pvz. bendruomenėje, mokykloje ar provincijoje) vietoje sklaidą į kitas vietas (pvz. bendruomenes, mokyklas ar net šalis). Didinimas turi būti atliekamas labai atsargiai. Visų pirma būtina įvertinti ar iniciatyvos apimtis buvo sėkmės faktoriumi. Ar iniciatyva veiks didesnėje apimtyje, ar nepraras to, kas jai leido būti sėkmingai? Būtina atidi iniciatyvos analizė ir naujo konteksto įvertinimas. Pradžioje svarbu suteikti pagalbą partneriams, kurie taiko šį projektą.

Vienas iš didinimo variantų yra dirbti siekiant tapti pagrindiniu veiksmu didesnėse politinėse iniciatyvose. Pavyzdžiui, efektyvus mokymo modulis sukurtas mokytojams apskrities mokyklose gali būti įtrauktas į nacionalinio lygio mokytojų mokymus, bendradarbiaujant mokykloms ir gal net švietimo ministerijai.

Pagrindinis dalykas, kurį būtina atsiminti yra tai, jog iniciatyvos pabaiga yra kitos iniciatyvos pradžia. Vienas iš svarbiausių dokumentacijos ir gerosios patirties rezultatų yra šių veiksmų perteikimas politinėms, didesnės aprėpties iniciatyvoms, kitiems veikėjams, kurie gali pakartoti ir pritaikyti šią patirtį.

Pratimai

Pratimas :

Kuo glausčiau pateikite neseniai vykdytą kovos prieš prekybą žmonėmis iniciatyvą, kurioje dirbote ir jūs.

Tai gali būti didesnės apimtis/tiesioginės pagalbos ar politinė iniciatyva.

Parašykite keturis dalykus, paaiškinančius:

- Kurie iniciatyvos elementai lėmė jos sėkmę ir naudą ateityje;
- Kurie intervencijos elementai nebuvo tokie sėkmingi ir kurių teko atsisakyti,
- Kurie buvo modifikuoti ar peržiūrėti,
- Pamokos, kurias jūs išmokote per ar po intervencijos, kurios gali būti naudingos kitiems
- Kitos sąlygos, kurios gali būti naudingos prieš pritaikant ir kartojant gerą patirtį didesne apimtimi.

Pratimas:

Mažose grupėse aptarkite prieš tai pratime pateiktą informaciją. Kiekvienam jų, pateikite pagrindinius gerosios praktikos pamokų sklaidos strategijos elementus bei gerąsias pamokas, kurias galima būtų panaudoti:

- Kas būtų sklaidos veiksmų tikslinė grupė? Kodėl?
- Ar egzistuoja antrinės tikslinės grupės, kurias reiktų įtraukti į sklaidą? Kodėl?
- Kokia forma bus vykdoma sklaida pirminei ir antrinei grupėms?
- Kas atliks šį darbą ir kokių išteklių reikės tokiam darbui atlikti?

Pratimas:**Jūsų asmeninis veiksmų planas ir pageidavimų sąrašas**

Remiantis tuo, ką išmokote šių mokymų metu, parašykite tris dalykus, kuriuos jūs atliktumėte asmeniškai, siekiant padėti kovoti su prekyba žmonėmis (kaip jūsų darbo dalis):

1.	Informuoti kolegas apie tai ką išmokau mokymų metu
2.	
3.	

Remiantis tuo, ką išmokote šių mokymų metu, parašykite tris dalykus (naujus), kuriuos turėtų atlikti jūsų įmonė/ departamentas, siekiant padėti kovoti su prekyba žmonėmis :

1.	
2.	
3.	

Remiantis tuo, ką išmokote šių mokymų metu, parašykite tris dalykus (naujus), kuriuos turėtų atlikti vyriausybė, siekdama kovoti su prekyba žmonėmis:

1.	
2.	
3.	